

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

**URDUCA VE TÜRKÇEDEKİ DİLBİLGİSEL ANLAMLI
BİRİMLERİN KARŞILAŞTIRILMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Mo Touheed Alam

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mediha MANGIR

SAMSUN
2021

TEZ KABUL VE ONAYI

Mo Touheed Alam tarafından, **Dr. Öğr. Üyesi Mediha MANGIR** danışmanlığında hazırlanan “**Urduca ve Türkçedeki Dilbilgisel Anlamli Birimlerin Karşılaştırılması**” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 18.8.2021 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	İmza	Sonuç
Başkan Dr. Öğr. Üyesi Hanife Alkan ATAMAN Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
Üye (Danışman) Dr. Öğr. Üyesi Mediha MANGIR Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
Üye Dr. Öğr. Üyesi. Neslihan ÇELİK Samsun Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY

... / ... / ...

Prof. Dr. Ali BOLAT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Dönem Projesi tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

İmza

15/09/2021

Mo Touheed Alam

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı : Urduca ve Türkçedeki Dilbilgisel Anlamalı Birimlerin Karşılaştırılması

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 10/08/2021 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 9

Tek kaynak oranı : % 1 çıkmıştır.

İmza

15/09/2021

Dr. Öğr. Üyesi Mediha MANGIR

ÖZET

URDUCA VE TÜRKÇEDEKİ DİLBİLGİSEL ANLAMLI BİRİMLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Mo Touheed Alam

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans, Ağustos/2021

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mediha MANGIR

Dil, insanlar arası anlaşmayı sağlayan en yetkin iletişim aracıdır. Dil, dilbilimciler tarafından bir toplumu oluşturan kişilerin düşünce ve duygularının o toplumda ses ve anlam bakımından geçerli ortak öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü ve gelişmiş bir sistem aracı olarak tanımlanmıştır.

İnsan dilini başka iletişim sistemlerinden ayıran en önemli özelliği çift eklemli oluşudur. Bildiri denilen herhangi bir metni veya cümleyi anlam ve görev taşıyan öğelere, bu öğeleri de tek başlarına anlamı olmayan, ama girdikleri birleşimin anlamını etkileyen birimlere ayırabiliriz. Bu dilin çift eklemliliğini gösterir.

Dilbilgisel anlamlı birimler ya da görevli kelimeler, adlar ve fiiller gibi yalnız başlarına anlam taşımazlar. Bunlar, ancak eklendikleri kelime grupları ve işlev bakımından bağlı bulundukları öteki kelimelerin yardımı ile anlam kazanan ve cümle içinde de geçici gramer görevleri yüklenmiş olan sözlerdir.

Bu tezde Urduca ile Türkçe arasındaki dilbilgisel anlamlı birimlerin üzerinde durulacaktır. Hindistan ile Türkiye'nin ilişkileri tarihte çok eskiye dayanmaktadır. Hint kültürü, gelenekleri, yemekleri, giyimlerinde hatta dilinde de bu ilişkinin etkisi görülmektedir. Hindistan ile Pakistan'da konuşulan Urdu dili Türkçe ile çok yakındır. Hintçe ve Türkçenin karışmasıyla meydana gelen Urduçada, Türkçe, Arapça, ve Farsça kökenli sayısız kelime vardır. Urduca teriminin Türkçedeki "ordu" kelimesinden türediği söylenmektedir. Urduca ile Türkçede çok fazla gramatik benzerlik bulunmaktadır. İki dildeki söz dizimi yapısı da hemen hemen aynıdır. Bunun yanı sıra Türkçe ile Urduçada yaklaşık dokuz bin ortak kelimenin varlığı tespit edilmiştir. Bunlara örnek olarak bey, beg; hatun, khatun, baci, baci verilebilir. Türkçede dilbilgisel anlamlı birimler kategorisinde "edatlar, bağlaçlar ve ünlemler" yer alır. Urduçada bulunan bu kategorilerin kullanımı da Türk dilindeki kullanıma benzer şekiller sunmaktadır. Bu çalışmada Urducadan seçilen hikâye metinleri edatlar, bağlaçlar ve ünlemler açısından taranacak ve bulunan veriler sınıflandırılacaktır. Böylelikle iki dilde dilbilgisel anlamlı birimlerin karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Urduca, Türkçe, Edat, Bağlaç, Ünlem

ABSTRACT

COMPARISON OF GRAMMAR MEANINGFUL UNITS IN URDU AND TURKISH LANGUAGE

Mo Touheed Alam

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Turkish Language and Literature

Master, August/2021

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mediha MANGIR

Language is the most competent communication tool that provides communication between people. Language has been defined by linguists as a versatile and advanced system tool that enables the thoughts and feelings of people who make up a society to be transferred to others by making use of the common elements and rules valid in terms of sound and meaning in that society.

The most important feature that distinguishes human language from other communication systems is that it is double-articulated. We can divide any text or sentence which is called a declaration into elements that carry meaning and function, and these elements into units that have no meaning on their own, but affect the meaning of the combination where they enter. This shows the double articulation of the language.

Grammatical meaningful units or function words, like nouns and verbs, do not carry meaning on their own. These are the words that gain meaning only with the help of the word groups to which they are added and the other words to which they are connected in terms of function and which have temporary grammatical duties in the sentence.

In this thesis, the grammatical meaningful units between Urdu and Turkish will be emphasized. Relations between India and Turkey go back a long way in history. The effect of this relationship is seen in Indian culture, traditions, food, clothing and even language. The Urdu language spoken in India and Pakistan is very close to Turkish. There are countless words of Turkish, Arabic, and Persian origin in Urdu, which is a mixture of Hindi and Turkish. It is said that the Urdu term is derived from the Turkish word "ordu". There are many grammatical similarities between Urdu and Turkish. The syntax structure in the two languages is also almost the same. In addition, the existence of approximately nine thousand common words in Turkish and Urdu has been determined. For example, bey, beg; Hatun, khatun, baci, baci. In Turkish, there are "postposition, conjunctions and exclamations" in the category of grammatical meaningful units. The use of these categories in Urdu offers similar forms to the usage in the Turkish language. In this study, story texts selected from Urdu will be scanned in terms of postpositions, conjunctions and exclamations and the data will be categorized. Thus, it is aimed to compare grammatical meaningful units in two languages.

Keywords: Urdu, Turkish, Postposition, Conjunction, Interjection.

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu çalışma boyunca bana yol gösteren, görüş ve düşünceleriyle yolumu aydınlatan, çalışmada karşılaştığım zorluklar sırasında bana maddi ve manevi destek veren, düşünce ve görüşlerini hiçbir zaman benden esirgemeyen değerli hocam, Dr. Öğr. Üyesi Mediha MANGIR'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Eğitim hayatımdan bir süre uzak olduğum zamanda beni tekrar bu alana yönlendiren dayılarıma, özellikle Mohammad Atif dayıma sonsuza kadar minnettarım. Lisans eğitimi sırasında bana sürekli moral veren ve yüksek lisans yapmak için beni her zaman cesaretlendiren ve destekleyen Hasan Saiyaf ve Quabiz Mohammad hocalarıma da müteşekkerim. Ayrıca süreç boyunca maddi desteğiyle kolaylık sağlayan Türkiye Bursları'na teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak tüm eğitim hayatım boyunca bana maddi ve manevi olarak sürekli destek veren aileme teşekkür ederim özellikle benim için çok çabalayan anneme hayat boyunca minnettarım.

Mo Touheed Alam

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	v
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Yöntem	3
1.2. Amaç	4
2. URDUCANIN TARİHİ.....	5
2.1. Urduca	5
2.1.1. Urducanın Ortaya Çıkışı	5
2.1.2. Urduca ile Türkçenin İlişkisi	8
3. DİLBİLGİSEL ANLAMLI BİRİMLER	14
3.1. Urducada Dilbilgisel Anlamalı Birimler	16
3.1.1. Edatlar (Harf-i jar: حرف جار).....	16
3.1.2. Bağlaçlar (Huruf-i Ataf: حروف عطف).....	18
3.1.3. Ünlemler (Huruf-i Fajaiyah: حروف فجائية)	19
3.2. Türkçede Dilbilgisel Anlamalı Birimler	21
3.2.1. Edatlar	29
3.2.2. Bağlaçlar	30
3.2.3. Ünlemler	31
4. İNCELEME.....	33
4.1. Edatlar	33
4.2. Bağlaçlar.....	46
4.3. Ünlemler.....	63
SONUÇ.....	70
KAYNAKLAR	72
ÖZGEÇMİŞ.....	74

1. GİRİŞ

Dil, insanlar arası anlaşmayı sağlayan en yetkin iletişim aracıdır. Dil, dilbilimciler tarafından, bir toplumu oluşturan kişilerin düşünce ve duygularının, o toplumda ses ve anlam bakımından geçerli ortak ögeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü ve gelişmiş bir sistem aracı olarak tanımlanmıştır.

“Dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sırlarını bugün de çözemediğimiz büyümlü bir varlıktır. O gerek insan, gerek toplum, gerekse insan ve toplumdan ayrı düşünölmeyecek olan bilim, sanat, teknik, gibi bütün alanlarla ilgili bulunan, aynı zamanda onları oluşturan bir kurumdur. İnsan açısından bakınca, insanın dünyadaki yerini ve değeriini belirleyen odur. Konuşma yeteneğı, dolayısıyla dil, insanı insan yapan niteliklerin başında gelerek onun duygularını, düşöncelerini, isteklerini bütün incelikleriyle açığa vurmasına, yaşamını sürdürebilmesine olanak sağlar.” (Aksan, 2015: 11).

“Dil bir insanın kimliğinin yaratılışında büyük ve önemli rol oynar. Dil; seslerden oluşarı, kuralları zaman içerisinde onu kullanan topluluk tarafından uzlaşma yoluyla belirlenmiş bir sözleşme, canlı bir varlık, toplumsal bir kurum, bir iletişim aracı ve dizgedir. Dil mental, toplumsal ve kültürel bir olgudur. Toplum kültürünün sonraki kuşaklara aktarılmasında önemli bir vasıtaadır.” (Yaylagöl, 2015: 58).

İnsan dilini başka iletişim sistemlerinden ayıran özelliklerin başında çift eklemli oluşu gelir. “Bildiri dediğimiz herhangi bir metni veya cümleyi anlam ve görev taşıyan ögelere, bu ögeleri de tek başlarına anlamı olmayan, ama girdikleri birleşimin anlamını etkileyen birimlere ayırabiliriz.” (Aydın, 2014: 37-39). Bu şöyle açıklanabilir: “*Beni en çok mutlu eden şey ona bakmaktır.*” Bu cümleyi oluşturan en kısa anlamlı birimlere bu şekilde parçalayabiliriz: /Ben/ /-i/ /en/ /çok/ /mutlu/ /et(d)/ /-en/ /şey/ /o/ /-(n)a/ /bakmak/ /-tır./ Bu cümle 12 anlambirimden oluşur. Bunlara en küçük göstergeler diyebiliriz. Bunlardan her biri başka cümleler içinde de kullanılabilir. Bunlara *birinci eklemcilik* birimleri denir. İkinci eklemcilik birimleri ise sesbirimlerdir. Her dil bir çift eklemli, sesli, örgütlenmiş göstergeler sistemidir (Aydın, 2014: 37-39).

“Dilbilgisel anlamlı birimler ya da görevli kelimeler, adlar ve filler gibi yalnız başlarına anlam taşımazlar. Bunlar, ancak eklendikleri kelime grupları ve işlev

bakımından bağılı bulundukları öteki kelimelerin yardımı ile anlam kazanan ve cümle içinde de geçici gramer görevleri yüklenmiş olan sözlerdir.” (Korkmaz, 2003: 1049).

Zeynep Korkmaz’a göre anlamlı kelimeler niteliğindeki ad ve fiillerin dışında kalan görevli kelime türleri kendi içinde ikiye ayrılabilir. Bunlar, edatlar (*Postpositions*) ve bağlaçlar (*Conjunctions*)dır. Ünlemler, özel anlamları dolayısıyla anlamlı ve görevli birimler olarak değerlendirilmiştir. (Korkmaz, 2003: 1049-1051).

Zeynep Korkmaz ise “edatlar ve bağlaçlar”ı *görevli kelime*, “ünlemler”i de anlamlı ve görevli kelime olarak ele alır. Korkmaz’a göre “Edatlar, yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağılı bulunan, gramer bakımından onlara hakim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlelerin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözlerdir...Bağlaçlar; kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri ve kimi zaman da paragrafları şekil ve anlam açısından birbirine bağlayan ve yükledikleri işlevler ile, bağlandıkları sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran gramer öğeleridir...Ünlem, söz içinde konuşanın acıma, beğenme, sevinç, korku, çaresizlik, şaşkınlık, üzüntü, dua, hayret, pişmanlık, kıskançlık, özlem gibi çok çeşitli duygu ve heyecanlarını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya; karşısındakilere seslenmeye, çağırmaya, cevap vermeye, göstermeye, sormaya, onları onaylamaya, redde veya tabiattaki sesleri taklit yolu ile kelimeler türetmeye yarayan bir söz türüdür.” (Korkmaz, 2003: 1052-1140).

Dilbilgisel anlamlı birimlerle ilgili görüşler üzerinde dilbilimcilerin farklı görüşleri bulunmaktadır. Bazıları bunları sadece “edatlar” başlığı altında toplamıştır. Muharrem Ergin bu birimleri *ünlem edatları*, *bağlama edatları*, *son çekim edatları* olmak üzere üç başlık altında değerlendirir. Muharrem Ergin’e göre Türkçe dil bilgisinde edat önemli bir yere sahiptir. Edatlar tek başına hiçbir anlam taşımayan, isim ve fiillerin yanındayken anlam kazanan sözlerdir. Edatlar hiç bir nesne veya hareketi karşılayamazlar. Ama bir cümlede bir isim ve fiilin yanında bulunarak anlam kazanırlar. Edatlar birlikte kullanıldıkları kelimelerin, kelime gruplarının ve cümlelerin kullanışlarına ve ifade kabiliyetlerine yardım ederler. Bu bakımdan isim ve fiillere asıl kelimeler ve edatlara ise yardımcı, destekleyici veya vazifeli kelimeler diyebiliriz (Ergin, 2019: 347).

Dilbilgisel anlamlı birimlerin tanımlanmasıyla ilgili dil bilimciler arasında bir görüş birliği olduğunu söyleyebiliriz. Dilbilimciler edatların anlamları olmayan, bağlaçların cümleleri bağlayan ve ünlemlerin özel ifade taşıyan kelimeler oldukları hususunda birleşmektedirler. Ancak bunların sınıflandırılmasıyla ilgili olarak aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Bunların sınıflandırılmasında ve bu sınıfların isimlendirilmesinde bazı farklılıklar mevcuttur.

Hindistan ile Türkiye'nin ilişkileri tarihte çok eskiye dayanmaktadır. Hint gelenekleri, yemekleri, giyimleri hatta dili iki kültürün etkileşimini yansıtır. Hindistan ile Pakistan'da konuşulan Urdu dili Türkçe ile çok yakındır. Urduca ile Türkçede çok fazla gramatik benzerlik bulunmaktadır. İki dildeki cümle yapısı da hemen hemen aynıdır. Ayrıca, Türkçe ile Urduçada yaklaşık dokuz bin ortak kelime olduğunu gösteren çalışmalar vardır. (Hamid, 2006). Mesela; bey; beg, hatun; khatun; bacı; baci olarak kullanılır.

Türkçede bulunan dilbilgisel anlamlı birimler Urduçada da bulunur ve bunların kullanımları benzerdir.

1.1. Yöntem

Urduca ve Türkçedeki dilbilgisel anlamlı birimlerin (edat, bağlaç, ünlem) karşılaştırılmasına yönelik bu çalışmada Türkçe gramer kitaplarından edatların, bağlaçların ve ünlemlerin teorik olarak açıklaması yapılarak kuramsal çerçeve çizilmiştir. Urduca yazılmış hikâyeler taranmış, edat, bağlaç ve ünlemlerin yer aldığı cümleler bağlama uygun bir şekilde fişlenmiştir. Daha sonra Urduca cümlelerde geçen edat, bağlaç ve ünlemler Türkçedeki birimlerle karşılaştırılarak, benzerlikler ve farklılıklar ortaya konmuştur.

Türkçede kullanılan yabancı kökenli edat, bağlaç ve ünlemler de dilin söz varlığı öğelere arasında yer aldığından çalışmada bu birimler de karşılaştırma malzemesi olarak kullanılmıştır.

Doküman analizi nitel araştırma yöntemleri arasında yer almaktadır. En genel anlamıyla doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan üç tür veri toplama yöntemi vardır; görüşme (odak grup görüşmesi dâhil), gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesidir. Nitel araştırmada yazılı doküman ve belgelerin analizi genellikle, gerek kendi başına, gerekse görüşme ve

gözlemle elde edilen verilere destek amacıyla kullanılan bir veri toplama yöntemidir. Bu çalışmada yazılı dokümanların analizi yöntemi kullanılacaktır.

1.2. Amaç

Dilbilgisel anlamlı birimler, söz dizimi düzeyinde anlam kazanan ve bağlama göre anlam değeri değişen birimlerdir. Bu çalışmanın amacı Urduca ile Türkçede bulunan edatlar, bağlaçlar ve ünlemleri kullanım yerleri açısından tespit etmek ve karşılaştırmaktır. Urduca ve Türkçedeki gerek kelime ortaklığı gerekse söz dizimi benzerliği bu çalışmaya temel teşkil etmektedir. Buradan hareketle iki dildeki dilbilgisel anlamlı birimlerin benzerlikleri ve farklılıklarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Türkçe ile Urduca üzerinde zaman, yapı, ortak kelimeler, atasözleri ve deyimler bakımından bazı çalışmalar bulunur. Ancak Türkçe ile Urduca üzerinde dilbilgisel birimler açısından bir çalışma olmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışmanın sonunda ulaşılabacak bulgular, iki dil arasında yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacak ve diğer araştırmacıları teşvik edecektir.

2. URDUCANIN TARİHİ

2.1. Urduca

Hindistan ile Pakistan’da konuşulan Urduca çok zengin bir dildir. Urdu dili Pakistan’ın resmî dili olup Hindistan’ın Delhi, Lucknow ve Hyderabad gibi şehirlerinde yüksek oranda konuşulmaktadır. Urduca’nın bir bağımsız dil olarak meydana gelmesinde Türklerin payı da az sayılmaz. Yapı ve sözcük bakımından Türkçe ve Urduca arasındaki alışverişe dayanarak büyük oranda ortaklık bulunur. “Urduca adı, Türkçe’de kullandığımız ve hatta tarih sahnesine çıkışından itibaren Türk ulusu ile özdeşleşmiş bir kelime durumundaki “Ordu”nun Hindistan-Pakistan alt-kıtasında yaygın söylenişle “Urdu” şekline, dil adı yapımında kullandığımız “-ce, -ca, -çe, -ça” yapım ekinin ilavesiyle türetilmiştir.” (Toker, 2011: 72).

Urduca Arap alfabesi ile yazılır ve içerisinde Arapça, Farsça, Türkçe, Sanskritçe kelimeler bulunur. Arapça, Farsça ve Türkçenin kendi özellikleri vardır. Arap dilinde kelimelerin cinsiyeti (kadın, erkek) ve yansız (nötr) hâlleri bulunur. Aynı zamanda Arapça’nın cümle yapısı (öge yapısı ve sıralaması) epey farklıdır. Ancak Urduca ve Arapçada bulunan bazı benzer kelimeler iki dil arasındaki ilişkiyi gösterir. Farsçada ise kelimelerin cinsiyeti (kadın, erkek) ve yansız hâlleri bulunmaz, sadece tek çeşit öge yapısı bulunur. Ancak Urduca ve Farsçada ortak kelime oranı oldukça yüksektir. Urduca’da bazı yapılar dışında Türkçe ile aynı cümle yapısı görülmektedir (Hakim, 2019: 1).

Kısacası Urdu dili, Türkçe, Farsça ve Arapçadan ziyadesiyle etkilenmiş bir dildir.

2.1.1. Urduca’nın Ortaya Çıkışı

“Urdu dili Pakistan’dan başka Hindistan’ın da resmî dillerinden biridir. Ayrıca Urduca, İngiltere ve Körfez ülkelerinin aralarında bulunduğu birçok ülkede çok sayıda Pakistanlı ve Hindistanlı göçmen tarafından konuşulur.” (Toker, 2012: 170).

Dillerin ortaya çıkış zamanını, yerini ve o dilin nasıl bir olay sonucunda ortaya çıktığını saptamak zordur. Urduca’nın ortaya çıkışı hakkında bazı görüşler vardır. Bu alanda çok farklı çalışmaların olduğu bilinmektedir.

Bugün aynı etnik kökenden gelmeseler de Urduca konuşan insanların sayısı 60-70 milyon arasındadır. Bunun 10 milyondan fazlası Pakistan’da, 50 milyonu da

Hindistan’da yaşamaktadır. Bu farklı bölgelerde konuşulan Urdu diline / Urducaya bu adın verilmesiyle ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu isim dilin ortaya çıkmasından çok sonra verilmiştir. Urdu kelimesi Türkçede ve Moğolcada hanın sarayını, karargâhını, silâhlı kuvvetleri (ordu) ya da askerlerin konakladığı, barındığı yeri (ordugâh, karargâh) ifade etmektedir. Kelimenin Urduçada eş anlamlısı olan kelime “leşker”dir. Cengiz Han’ın haleflerinin ordugâhlarına Urdû-yi Mutallâ (Altın Ordu/ Altın Orda) denilmektedir. Bâbü’ün fetihlerinden sonra ordugâhlar ve hükümdarın karargâhı için de ordu kelimesi kullanılmıştır. Bu yönden bakıldığında Urdu/Urducanın anlamı “ordunun, askerin dili” anlamına gelmektedir. Bazı araştırmacılara göre ordunun içinde farklı bölgelerden farklı dilleri konuşan askerler bulunduğundan bu dillerin karışımıyla oluşan dile ordu dili denilmiştir. Bu yüzden Urducanın da farklı dillerin karışımıyla, birleşmesiyle şekillenmesinden dolayı bu karışık dile ordu diline atıf yapılarak “Urduca (Orduca)” adı verilmiştir. Bazı araştırmacılar ise Urducanın Türk ve İranlı askerlerin ülkeye geliş gidişi ve yerel halkla olan alışveriş ve etkileşimlerinden dolayı Türkçe ve Farsça kelimelerin günümüzde bu Urduca olarak adlandırılan dile girmesiyle başladığını ileri sürmektedir. Hindu dil bilimcilerine göre ise Urdu kelimesi eski İran Hükümdarı Erdebil’in adından gelmektedir. Ayrıca Urducanın doğuşu ile ilgili kabul gören bir başka görüş daha vardır. Ekber döneminde sultanin yani hükümdarın karargâhına “Urdû-yi Mu’alla” denilmekteydi. Bu “Urdû-yi Mu’alla”da konuşulan dile de “Zaban-ı Urdû” yani ordunun dili denilmiş ve zamanla bu Zaban-ı kelimesi kalkarak insanlar tarafından sadece “Urdu” kelimesi kullanılır hâle gelmiştir. Bu bakımdan literatürde dilin asıl adının Urdu olduğu kabul edilmesine rağmen aynı zamanda Urduca biçimindeki kullanımı da ilmî çevrelerde de kabul görmektedir (Toker, 2012: 170; Bulgur, 1999).

Urduca ortaya çıktığından bu yana dil için sadece “Urduca” terimi kullanılmamış, bu dil farklı dönemlerde farklı adlarla anılmıştır. “Hindî” ve “Hindvî” terimleri ilk ve yaygın olarak kullanılan isimlerdendir. Urducanın meşhur şairi Amir Hüsrev-i Dehlevî’nin eserlerinde, XVIII. yüzyılda Mir Eser’in meşhur *Hâb u Hayâl* mesnevisinde ve XIX. yüzyılda Şah Abdülkâdir’in Urduca Kurân-ı Kerîm tercümesinde bu dil için “Hindî” terimi kullanılmıştır. Bunun dışında Rehta, Pencabî, Gucri, Dekenî, Hindustanî gibi isimler de karşımıza çıkar (Toker, 2012: 170).

Hindistan’da “Urdu” terimini ilk önce Babürşah kendi otobiyografisinde kullanmıştır. Hindistan padişahlarından Akbar zamanında da bu terim yaygınlaşmıştır.

“Urdu-yi Aleyha”, “Urdu-yi Mu'allâ”, “Urdu-yi Leşker”, “Urdu-yi Hazret”, “Urdu-yi Zaferin”, “Urdu-yi Âlî” ve “Urdu-yi Büzürg” gibi terkipler içinde kullanılmıştır. Urdu kelimesinin kullanılmasında ilk basamak "Urdu-yi Mu'allâ" terkidir. Önceleri Şah Cihan döneminin saray ve çevresinin dilini, halk dilinden ayırmak için kullanılan bu terkip, zamanla imparatorluğun başkenti Delhi ile çevresinde konuşulan dil için kullanılmıştır (Ahter, 2003: 14-38). Sonraki dönemlerde bu birleşimden “mu'allâ” kısmı düşmüş ve sadece “Urdu” kısmı dile ad olmuştur.

1027 yılı Urduca'nın doğum tarihi olarak kabul edilebilir. Çünkü 1027'de Gazneli Mahmut'un (salt. 388-421/988-1030) Pencap'ı ele geçirmesi ile Müslüman askerler bölgeye gelerek Lahor'a yerleşirler. Resmî dilleri Farsça olan bu askerler, Pencapça konuşan yerli halkla irtibat kurarak onların dilini öğrenirler. Fakat bu dili konuşurken birçok Farsça ve Arapça kelimeyi de Pencap diline sokarak Urduca'nın ilk şeklini meydana getirirler. Bu hadiseden 160 yıl sonra bölge, Muhammed Gûri'nin (ö. 603/1206) komutanlarından Kutbeddin Aybek'in (salt. 602-608/1206-1210) saldırılarına maruz kalır. Aybek, Lahor'da yerli halk ile karışan ve Urduca'nın ilk şeklini konuşan Müslüman askerleri de yanına alarak 1193'te Delhi'yi istila eder ve 1206'da ilk Müslüman Delhi hükümdarı olur. Kutbeddin Aybek'in Delhi'ye getirerek yerleştirdiği bu askerlerin diline, Delhi halkının konuştuğu Khari Boli'nin de eklenmesiyle bugünkü Urduca ortaya çıkmaya başlar (Graham Bailey, 1930: 391-392).

Bailey, Gazneli Mahmut'un emrindeki askerlerin ve Kutbeddin Aybek'in Türk nesline mensup bulunduklarından söz etmez. Ancak Toker'e göre Bailey'nin Urduca ile ilgili verdiği tarihî süreç mantıklıdır. Peygamberimiz Hz. Muhammed'in yaşadığı dönemden başlayarak Müslüman Araplar ilk başta Hindistan'ın Malabar sahiline gelmişler, daha sonra İran'ı ele geçirdikten sonra 711 yılında Muhammed b. Kasım'ın komutanlığı altındaki Arap askerleri Pakistan'ın Sindh topraklarını ele geçirir. Bu toprakların ele geçirilmesi Gazneliler'in Hindistan'a akın etmesinden çok önce gerçekleşmiştir. Adı geçen topraklarda Urdu dilinin ortaya çıkıp çıkmadığı ve gelişip gelişmediği konusunda net bir bilgi yoktur. Tam tersine bu zaman diliminde, Sindh topraklarında meydana gelerek günümüzde de kullanılan ve aynı zamanda Arapçanın büyük etkisinde de kalan Sindh dili gelişimini devam ettirmiştir. Urducaya ilişkin rastlanılan ilk kanıtlar ise Gazneli'nin hükümdarı Gazneli Mahmut'un Pencap kentini fethetmesinden sonraki dönemde karşımıza çıkar. Buna kanıt olarak kendisinin Urducada bir Divan yazdığını beyan eden Mes'fid-i Sa'd-i Selmân (ö. 515/1121) Gazneli döneminin önde gelen şairlerindendir (Toker, 2011: 71-97).

2.1.2. Urduca ile Türkçenin İlişkisi

Urduca ile Türkçe arasındaki ilişkiler çok eskiye dayanmaktadır. Hindistan'daki İngilizlerin istilasıyla ortadan kaybolmaya başlayan Türk kültürünün bugüne dek var olan kanıtlarına Hindistan'ın büyük şehirlerinde rastlanmaktadır. Türklerin yaptığı mimari eserlerden Türk hamamları, kaleleri, Kutub Minare ve Tac Mahal gibi yapıtlar dikkat çeken eserler olup Türklerin varlığını sürdüren izlerdir. Bunun dışında, Hint-Türk etkileşiminden ortaya çıkan Urdu dili, gelenekler, giysiler ve yemeklerde bile Türk gelenek-göreneğinin izlerini taşır. Kültürün en önemli ögesi olan dil ve edebiyatın toplum içindeki kültür alışverişinde önemi azımsanmayacak kadar büyüktür (Türkmen, 1985: 25-37).

“*Ferheng-i Afsiye*’ye göre Urduçada Arapça ve Arapçalaşmış kelimeler yaklaşık olarak 7884, Farsça kelimeler 6041, Sanskritçe kelimeler 554, İngilizce kelimeler 500, Türkçe kelimeler ise 105 adettir.¹ Türkçe kelimelerin az olması, Türkçeden Urducaya geçen kelimelerin Farsça olarak gösterilmiş olmasından ileri gelmektedir.” (Türkmen, 1985: 26).

Türkçeden Urducaya giren kelimeler üç grup hâlinde incelenebilir:

1. Türkçe asıllı olup Urduca lügatlarında Farsça olarak verilen kelimeler: *kıyma* (*kıymak* fiilinden), *sürme* (*sürmek* fiilinde) gibi.
2. Esas şeklini kaybeden Türkçe kökenli kelimeler: *kuç* (*küçük*’ten), *begum* (*bey*’den), *kuli* (*kul*’dan) gibi.
3. Yapılarını kaybetmeden hâlâ aynı şekilde kullanmaya devam edilen Türkçe kelimeler: *kavurma* (*korma*), *dolma*, *bacı*, *kamçı* gibi (Türkmen, 1985: 26).

Urducadaki atasözleri, deyimler, masallar, şakalar ve gelenekler üzerinde bile Türkçenin etkisi görülmektedir. Örneğin; on birinci yüzyılda Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmış “*Divanü Lügati’t Türk*” eserindeki bir atasözü ile bunu anlayabiliriz. “Karga kazga ötküsüne butı sınır” bu atasözü; “karga uçuşta ve kuvvette kazı taklid etmek isterse ayağı kırılır” (Atalay, 1998: 254) anlamına gelir. Urduçada da tam bunun gibi bir atasözü vardır.

کوا چلا ہنس کی چال، اپنی چال بھی بھول گیا۔

¹ Bk. Mevlâ Seyyid Ahmet Dehlevî, *Ferheng-i Asfiye*, Taraki Urdu Board, Delhi (ilk basım 1896, yeni 1974), c. IV, s. 794.

(Kauva chala hans ki chaal apni chaal bhi bhool gaya.)

Karga kuğu gibi yürüdü, kendi yürüyüşünü unuttu (Ali Han, 2004: 15).

Bu iki atasözünde aynı şeyden söz edilir. Bunun dışında, iki dil arasında günümüzde de ortak atasözleri kullanılmaktadır. Örneğin;

ایک میان میں دو تلواریں نہیں رہتیں۔

(Ek meyan meñ do talwareñ nahiñ rahtiñ.)

İki kılıç bir kına sığmaz.

صرف باتوں سے پیٹ نہیں بھرتا۔

(Sirf batoñ se pet nahiñ bharta.)

Lafla karın doymaz.

صبر کا پھل میٹھا ہوتا ہے۔

(Sabr ka phal meetha hota hai.)

Sabrın meyvesi tatlıdır.

پیسہ ہاتھ کا میل ہے۔

(Paisa hath ka mail hai.)

Para elin kiridir.

Bunların dışında bu iki dil arasında bazı ortak deyimler günlük hayatta sık sık kullanılmaktadır. Örneğin; gözden düşmek (آنکھ سے گرنا – *aankh se girna*), kulak vermek (کان لگانا – *kaan lagana*), göklere çıkarmak (عرش پر چڑھانا – *arsh par charhana*) vs. Urduca, Hint-Avrupa dil ailesinde yer alırken Türkçe Altay dil grubunda bulunur. Ama iki dil arasında gramer açısından bazı ortaklıklar vardır ve bunlar şu şekilde gösterilebilir:

Türkçe ve Urduçada Masterlar:

Urdu dilinde master için fiilin kökünde (”نا” - *na*) kullanılırken Türkeçedeki master hâli ünlü uyumuna göre “-mak” veya “-mek”tır. Bu iki dilde de masterlar çıkarılınca fiiller tekil şahıs için emir kipi gibi kullanılır. Örneğin;

پڑھنا (Parhna) ← پڑھو (Parho) ؛ okumak ← oku

چلنا (Chalna) ← چل (Chal) ؛ yürümek ← yürü

لینا (Lena) ← لے (Le)؛ almak ← al

Ayrıca emir kipinin çoğul şahısa göre çekimlenişi iki dil için de benzer yapıdadır. Örneğin;

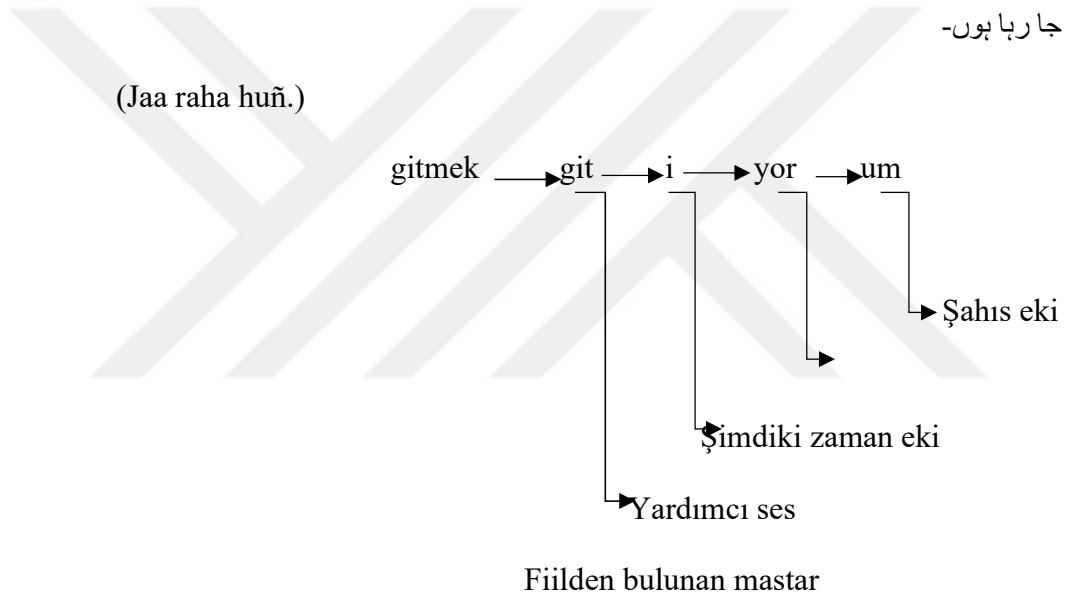
لکھنا (Likhna) ← لکھو (Likho) ← لکھی (Likhiye)؛ yazmak ← yazın ← yazınız

پینا (Peena) ← پیو (Piyo) ← پیجیے (Pijiye)؛ içmek ← için ← içiniz

دینا (Dena) ← دو (Do) ← دیجیے (Dijiye)؛ vermek ← verin ← veriniz

Türkçe ve Urduçada Fiil Çekimleri:

Türkçe ve Urduçada fiilden mastar çıkarılıp zaman eki ve şahıs eki art arda eklenerek cümle oluşturulur (Bilik, Özdemir, 2012: 98).

Türkçe ve Urduçada İstek Eki:

“Batı Türkçesinde istek -a / -e’dir. Bu -a, -e Eski Türkçedeki gelecek zaman eki -ğa/ -ge (ğay/ -gey)’den gelmiştir. Eski Türkçedeki gelecek zamana ekinin -ğ/ -g’si Batı Türkçesine geçerken düşmüş, böylece -a, -e istek eki ortaya çıkmıştır.” (Ergin, 2019: 310) Bugün Türkiye Türkçesinde ikinci ve üçüncü şahıs için kullanılan bu ek Urduca’ya -e olarak geçmiştir (Abdulahak, 1981: 63).

تو پڑھے (Tu parhe) oku-y-a-sın، وہ پڑھے (Woh parhe) oku-y-a

تو آئے (Tu aaye) gel-e-sin، وہ آئے (Woh aaye) gel-e

Türkçe ve Urduçada Gelecek Zaman Eki:

Urducada kullanılan gelecek zaman eki (گا، گے، گی) ga, ge, gi Eski Türkçedeki gelecek zaman ekine çok benzer. Bu ek Türkçede zamanla değişen eklerdendir. Bugün bu ek -ecek, -acak şeklinde kullanılmaktadır. Örneğin;

Bakacağım (Maiñ Dekhuñ ga.) میں دیکھوں گا

Türkçe ve Urduçada Ettirgen Fiiller:

Türkçe ve Urduca'nın dilbilgisinde ettirgen fiil ve ettirgen fiillerin de derecesinin artırılması kuralları hemen hemen aynıdır. Yani aynı fiilin kökünden bu iki fiil türetilir (Haidari, 1932: 110; Korkmaz, 1992: 51).

(urwana) اڑوانا	←	(urana) اڑانا	←	(urna) اڑنا
↓		↓		↓
uçurtmak	←	uçurmak	←	uçmak
(khulwana) کھلوانا	←	(kholna) کھولنا	←	(khulna) کھلنا
↓		↓		↓
açtırmak	←	açmak	←	açılmak
(Parhwana) پڑھوانا	←	(Parhana) پڑھانا	←	(Parhna) پڑھنا
↓		↓		↓
okutturmak	←	okutmak	←	okumak

Türkçe ve Urduçada Cümle Yapısı:

Türkçe ve Urduçada cümlelerin kurucu ögesi olan yüklem sonda, genellikle zorunlu öge olan özne cümlelerin başında yer alır. Ancak her iki dil için de esnek (oynak) dizim söz konusudur. Bu durum vurgulu ögenin değişmesini sağlar (Bilik, 2017: 185).

Ben bugün kızım ile alışverişe gideceğim.

میں آج اپنی بیٹی کے ساتھ خریداری پر جاؤں گا۔

(Maiñ aaj apni beti ke sath kharidari par jauñ ga.)

Ben alışverişe kızım ile bugün gideceğim.

میں خریداری پر اپنی بیٹی کے ساتھ آج جاؤں گا۔

(Maiñ kharidari par apni beti ke sath aaj jauñ ga.)

Kızım ile alışverişe bugün ben gideceğim.

اپنی بیٹی کے ساتھ خریداری پر آج میں جاؤں گا۔

(Apni beti ke sath kharidari par aaj maiñ jauñ ga.)

Alışverişe bugün ben kızım ile gideceğim.

خریداری پر آج میں اپنی بیٹی کے ساتھ جاؤں گا۔

(Kharidari par aaj main apni beti ke sath jauñ ga.)

“ک” (ka) kökünden türetilen soru zamirleri:

Eski Türkçedeki “ka”nın kökünden çıkan soru zamirleri ile Urduca soru zamirleri arasında büyük benzerlikler vardır. Urduca “کونسا” soru zamirinin Eski Türkçedeki karşılığı “kayu / kaysu / kansı”dır ve bunun kökü “kay”dır. İki dildeki diğer benzer soru zamirleri aşağıda şöyle verilmiştir:

Urduca	Eski Türkçe	Türkiye Türkçesi
کب (kab)	kaçan	ne zaman
کہاں (kahañ)	kanı	hani, nerede
کہاں (kahañ)	kanda/kayda/kayuda/ kanı/kanyuda/kanta	nerede
کدھر (Kidhar)	kayan/kayanga	nereye
کہاں سے (Kahañ se)	kaydın/kandın	nereden
کوئی (Koi)	kayu	herhangi bir

(Bilik, 2017: 186).

Türkçe ve Urduca Dilbilgisel Anlamli Birimlerin Görünümü:

Urduca ile Türkçe arasında dilbilgisel anlamli birimleri açısından çok fazla ortaklık görünür ve bunlar cümle içerisinde de hemen hemen aynı görevde bulunmaktadır.

Örneğin;

وہ تمہارے جیسا نہیں ہے۔

(Woh tumhare **jaisa** nahiñ hai.)

O senin **gibi** değil.

میں اور میرا بھائی اسکول جاتے ہیں۔

(Maiñ **aur** mera bhai school jate haiñ.)

Ben ve kardeşim okula gidiyoruz.

Urducadaki bazı edatlar, Türkçede ayrılma / çıkma, bulunma ve yönelme hâli biçim birimlerine karşılık gelmektedir. Mesela;

حامد بازار سے آتا ہے۔

(Hamid bazar **se** aata hai.)

Hamid pazardan geliyor.

Burada “سے (se): -den” çıkma (ayrılma) hâl ekidir ve kendinden önceki isim “بازار (bazar): pazar” ile birleşerek özne “حامد (Hamid)”in fiil “آتا ہے (aata hai): geliyor” ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

گلاس میں پانی ہے۔

(Glass **meñ** pani hai.)

Bardakta su var.

میز پر گلاس ہے۔

(Mez **par** glass hai.)

Masada bardak var.

Bu örneklerde “میں (meñ), پر (par): -da” bulunma hâl eki işlevindedir.

راشد نے حامد کو دیکھا۔

(Rashid ne Hamid **ko** dekha.)

Raşid Hamid'e baktı.

Yukarıdaki örnekte “کو (ko): -A” yönelme hâl ekidir.

M. Muzaffar Ali (1941), “قوائد اردو جدید (Qawaid Urdu Jadeed): Modern Urduca Grameri” adlı eserinde bu hâl eklerini dilbilgisel anlamlı birimlerin altında ele alıp “Alamet Bildiren Birimler (حرف علامت (Harf-i Alamat))” olarak açıklamıştır.

3. DİLBİLGİSEL ANLAMLI BİRİMLER

“Dünyada dilbilgisel anlamda kelimeleri tasnif etme çalışmaları Hindistanlı dilci Yaska’ya dayandırılır. MÖ 5. veya 6. yüzyılda yaşadığı belirtilen Yaska, *Nirukta* adlı eserinde dilin kelime boyutuyla ilgilenerek özellikle de *kökenbilgisi* üzerine durmuştur. Kitaba isim olarak seçilen *nirukta* kelimesi etimolojik olarak *türeme*, *etimoloji* gibi anlamlara gelir. Meselenin bizi ilgilendiren yönüne baktığımızda Yaska’nın kelimeleri dört gruba ayırdığını görürüz:

<i>nāma</i> ‘isimler’	<i>ākhyāta</i> ‘fiiller’
<i>upsarga</i> ‘ön ekler’	<i>nipāta</i> ‘edatlar’

Hint geleneğinden sonra kelime tasnifi konusunda en çok zikredilen isimler Eflatun ve Aristo’dur. Bu iki isimden sonra en dikkat çeken dilci ise Dionysius Thrax’tır. Eski Yunan döneminde Eflatun’un kelimeleri *isimler* ‘onoma’ ve *fiiller* ‘rhéma’ diye ikiye ayırdığı, sonra Aristo’nun bunlara üçüncü bir sınıf olan *indeclinables* ‘çekimlenemeyenler’ adını verdiği türü eklediği bilinmektedir. Daha sonra Dionysius Thrax kelime türlerini sekiz olarak tespit eder, bu tasnifin günümüzdeki tasnife çok yakın olduğu görülür.” (Demirci, 2017: 17).

Sözcük türleri tespit edilirken kullanılan ölçütler dilcilere göre değişim gösterir. Porzig gibi Tesniere tasnifte sözcüklerin işlevlerini dikkate alır (Çürük, 2021: 373).

Türkçede sözcük türleri tasnif edilirken yabancı gramerlerin etkisinde kalınmıştır. Yine de tasnif sırasında sözcük türlerini ayırt etme ölçütleri açık açık belirtilmemiştir. Türkiye Türkçesi için yapılan tasniflerden biri, Bergamalı Kadri’nin yapmış olduğu tasniftir. Anlam ölçütüne dayanarak 3 sözcük türü tespit etmiştir: isim, fiil ve harf (Karabacak, 2002: 3-70).

Tahir Nejat Gencan, sözcük türlerini belirlerken ölçüt olarak sözcüklerin tümceler kuruluştaki görevlerini esas almıştır: Temel sözcükler: adlar, eylemler; uydu sözcükler: sıfatlar ve belirteçler; söz ulakları: ilgeçler ve bağlaçlar (Gencan, 1979: 145).

Hüseyin Cahit Yalçın ise ölçüt vermeden sözcüğü 7 türe ayırmıştır: isim, sıfat, zamir, fiil, edat, zarf ve nida (Çürük, 2000: 374).

Tahsin Banguoğlu sözcükleri sınıflandırırken tabii sınıflama ve mantıki sınıflama olmak üzere iki ölçüt belirlemiştir. Tabii sınıflamaya göre iki sözcük türü vardır: isimler ve fiiller. Ancak bu sınıflandırmanın yetersiz olduğu düşünülür. Mantıki sınıflandırmaya göre isim kategorisi parçalanarak söz içindeki görevine göre yeniden tasnif edilir. Buna göre sözcüğün cümle içindeki işlevi 8 türdür: ad, sıfat, zamir, zarf, takı, bağlam, ünlem ve fiil. Banguoğlu ayrıca sözcük türleri için şunları söyler:

Bu sekiz türlü kelimeden ilk yedisi yapıcı isim sınıfından sayılır. Demek ki ad isimden bir bölüktür. Bu bölümlemeye göre yalnız fiiller fiil sınıfındandır. Ancak işleyişte ayrılan bu söz bölükleri hepsi aynı genişlikte ve eşdeğerde değildirler. Bir takımı esas kavramlara karşılık olurlar ve özerkli kelime (mot autonome) adını alırlar (ad, sıfat, zamir, zarf, fiil). Bir takımı da yardımcı kavramlara karşılık olurlar ve ancak sözün unsurları arasında ilişkiler kurmaya yararlar (takı, bağlam, ünlem). Bunlara katma kelimeler (mot accessoire) deriz. Bunlara kelimecik adı da verilir (Banguoğlu, 2011: 151-153).

Grönbech *Türkçenin Yapısı* adlı kitabında sözcükleri isimler ve fiiller olmak üzere iki ana grup ayırır. İsimler, alt bölümlerde sıfatlar, sayılar ve zamirler gibi işlevlerine göre adlandırır. Bu türler içinde isimler ve sıfatlar arasında pek bir fark görülemediği belirtilmiştir: “Sık sık bir vasıf gösterdiği için sıfat dediğimiz kelimeler, hiçbir şekilde geriye kalan adlardan ayırt edilmezler; tek başına oldukları zaman diğer adlar gibi çekilirler.” (Grönbech, 2000: 22). Grönbech, Türkçede bir adın hem isim hem de sıfat olabileceğini belirtmiştir.

Kononov ise sözcüklerin türlerini belirlemede tek bir ölçütün yeterli olmadığını savunur. Ona göre türler belirlenirken biçim, anlam ve sözdiziminden yararlanılmalıdır. Buna göre Türkçedeki sözcükleri anlam ve dilbilgisel olarak 11 gruba ayırmıştır: ad, sıfat, sayı sıfatı, zamir, zarf, fiil, son takı, bağlaç, edat, ünlem, yansıma kelimeler. Yine bu kısmı da anlamsal ve işlevsel özelliklere göre ikiye ayırmıştır: anlamlı söz bölümleri ve anlamsız söz bölümleri. İsim, sıfat, sayı sıfatı, zamir, zarf ve fiiller anlamlı söz bölümlerine, son takı, bağlaçlar ve edatlar anlamsız söz bölümlerine girerler (Kononov 1965’ten aktaran Çürük: 376).

Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi* adlı gramerinde, sözcükleri anlam ve görev bakımından tasnif etmiştir. Ona göre sözcükler, bu ölçütlere göre 3 türden oluşur: isimler, fiiller ve edatlar. İsimler, varlıklara ad olan sözcüklerdir, fiiller hareket bildirirler, edatlar ise anlamları olmayan görevli sözcüklerdir. Ergin, sıfatları, zamirleri, zarfları isim başlığı altında değerlendirir ve şu açıklamayı yapar:

Burada isim tabirini geniş mânâsı ile kullandığımız görülmektedir. Yani fiil dışında kalan mânâlı kelimelerin hepsi için kullanıyoruz. Tabii, nesneler de kendi aralarında bir

takım sınıflara ayrılırlar. Çeşit çeşit nesneler vardır. Bu çeşit çeşit nesneleri karşılayan isimler de karşıladıkları nesnelere, yani mânâlarına göre kendi aralarında bir takım kelime çeşitlerine ayrılırlar. Geniş mânâsı ile isim, hareket yerine nesne ifade ettiği için fiile göre isim adı altında topladığımız bu kelime çeşitleri dilde çeşitlerine göre ayrı ayrı vazife görürler. Tek tek hepsini isim adı altında toplayabiliriz. Fakat dilde kelimelerin birbirleriyle olan münasebetleri sırasında her isim çeşidi ayrı bir fonksiyonla, ayrı bir hüviyetle karşımıza çıkar. Onun için nesne karşılayan kelimeler olarak isim adı altında topladığımız bu kelimeleri kendi arasında sınıflara ayırmak ve her kelime çeşidini ayrı ayrı ele almak lazımdır. Bunlardan varlık ve mefhumların adı olarak nesneleri karşılayan isimlere dar mânâsı ile isim, vasıflandırmak veya belirtmek suretiyle nesneleri karşılayan isimlere sıfat, temsil veya işaret suretiyle nesneleri karşılayan isimlere zamir, hâl ve durumları karşılayan isimlere zarf adı verilir. Demek ki geniş mânâsı ile isim adı altında topladığımız kelimeler isimler, sıfatlar, zamirler ve zarflar olmak üzere dört çeşittir (Ergin, 2019: 216-218).

Zeynep Korkmaz ise Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi kitabında sözcükleri tek tek ele alırken sınıflandırma yapmış ve sözcükleri alt başlıklar içinde değerlendirmiştir. Ona göre sözcükler, üç gruba ayrılır: anlamlı kelimeler, görevli kelimeler ve anlamlı-görevli kelimeler. Anlamlı kelimeler iki alt gruba ayrılır: adlar ve fiiller. Adlar da adlar, sıfatlar, zamirler ve zarflar olmak üzere dört gruba ayrılmıştır. Görevli kelimeler ise edatlar ve bağlaçlardır. Ünlemler de görevli- anlamlı kelime grubuna girmektedir (Korkmaz, 2003).

3.1. Urduçada Dilbilgisel Anlamlı Birimler

M. İbrahim (1981) dilbilgisel anlamlı birimleri جدید اردو قواعد (Jadeed Urdu Kawaid) “Modern Urduca Grameri” adlı eserinde “حروف: huruf” olarak ele almış ve başka kelimelerle birleşmeden anlam kazanmayan kelimeler diye açıklamıştır. Örneğin; -DA (میں: meñ, پر: par), -A (کو: ko), -DAn, ile, itibaren, beri (سے: se), birlikte, beraber (ساتھ: sath), -A kadar (تک: tak) vs.

M. Muzaffar Ali (1941), قواعد اردو جدید (Qawaid Urdu Jadeed) “Modern Urduca Grameri” adlı eserinde حرف معنوی (Harf manavi) “Anlamlı birimler” olarak edat, bağlaç ve ünlemlerden söz eder. Bunların isim ve fiillerle birleşerek anlam kazanan birimler olduğunu söyler.

3.1.1. Edatlar (Harf-i jar: حرف جار)

Edatlar bir isim ya da zamiri bir fiil ile ilişkilendirir. Edatlar kendinden önce gelen isim veya zamirle birleşerek fiilin anlamını tamamlar.

Örneğin;

میں صبح سے منتظر ہوں۔

(Maiñ subah se muntazar huñ.)

Sabahtan beri bekliyorum.

روٹی سالن سے کھائی۔

(Roti saalan **se** khai.)

Ekmeği çorba **ile** yedim.

میں کل اسکے ساتھ باہر گیا۔

(Maiñ kal uske **sath** baahar gaya.)

Ben dün onunla **birlikte** dışarıya çıktım.

Yukarıdaki örneklerde سے (se) “beri, itibaren, ile”, ساتھ (sath) “birlikte, beraber” edat görevlerinde olup kendinden önceki isimler صباح (subah) “sabah”, سالن (saalan) “çorba” ve اسکے (uske) “onunla” birleşerek özne میں (Maiñ) “Ben”in fiiller منتظر ہوں (muntazar huñ) “bekliyorum”, کھائی (khai) “yedim”, گیا (gaya) “gittim” ile ilişkili olduğunu gösterir.

İsimleri fiillerle birleşen kelimelere حرف جار (Harf-i Jar) “Edat/ İlgeç” denilir ve o isimler مجرور (Majroor) “(Edat / ilgeç’ten önce gelen isimler)” olarak adlandırılır (Ali, 1941: 84). Türkçede edatlardan önce gelen isimler için bir terim yoktur.

موہن آگرہ سے دہلی تک آیا۔

(Mohan Agra se Dehli **tak** aaya.)

Mohan Agra’dan Delhi’ye kadar geldi.

دہلی (Delhi) - مجرور (edat/ilgeç’ten önce gelen isim) متعلق فعل
(Adverb) {
A kadar : تک (tak) - جار (edat/ilgeç)
geldi : آیا (aaya) ← Fiil: فعل

Türkçedeki bazı edatlar Urducada istisna ifade etme, sebep, miktar veya derece bildirme işlevinde bulunmaktadır ve bunlar şöyle örneklendirilebilir:

میری طبیعت ٹھیک نہیں تھی اس لئے میں نہیں آیا۔

(Meri tabiyat theek nahiñ thi **isliye** maiñ nahiñ aaya.)

Ben hastyadım **bunun için** gelmedim.

مہاری وجہ سے میں بھی پریشان ہوں۔

(Tumhari **wajah se** maiñ bhi pareshan huñ.)

Senin **yüzünden** ben de perişanım.

Yukarıdaki örneklerde **in** ve **yüzünden** kelimeleri حرف علت (Harf-i İllat) “Sebeb Bilidiren Birimler” olup edat görevindedirler.

عمر کے سوا سب لوگ چلے گئے۔

(Omar ke **siva** sab log chale gaye.)

Ömer **dışında** herkes gitti.

Bu örnekte **dışında** حرف/استثنا (Harf-i İstisna) “İstisna bildiren birimler” olup edat işlevinde bulunmaktadır.

İngilizce gramerinde edat/ilgeç (preposition) مجرور “edat/ilgeç’ten önce gelen isim”den önce gelir ama Urduca ve Türkçede isim ya da zamirden sonra gelir. (Ali, 1941: 84-93, İbrahim, 1981: 39-42.)

3.1.2. Bağlaçlar (Huruf-i Ataf: حروف عطف)

Bağlaçlar İki ya da ikiden fazla kelime ve cümleleri birleştiren birimlerdir.

Örneğin;

حامد آیا اور وہ بیٹھ گیا۔

(Hamid aaya **aur** woh baith gaya.)

Hamid geldi **ve** oturdu.

تم جاؤ یا میں جاؤں۔

(Tum jao **ya** maiñ jauñ.)

Sen git **ya da** ben gideyim.

سلمہ نے کتابیں اور کلمیں خریدیں۔

(Salma ne kitabeñ **aur** kalmeñ khareediñ.)

Salma kitaplar **ve** kalemler satın aldı.

سب نے کھا لیا مگر میں نے نہیں کھایا۔

(Sab ne kha liya **magar** maine nahiñ khaya.)

Herkes yedi **ama** ben yemedim.

آج حامد نہیں آیا کیونکہ وہ بیمار ہے۔

(Aaj Hamid nahiñ aaya **kyuñki** who beemar hai.)

Bugün Hamid gelmedi **çünkü** hastaydı.

میں نے سنا ہے کہ وہ امتحان میں پاس ہو گیا ہے۔

(Maiñ ne suna hai **ki** woh imtihan meñ pas ho gaya hai.)

Duydum **ki** o sınavdan geçti.

عمر گیا پھر کریم آیا۔

(Omar gaya **phir** Kareem aaya.)

Ömer gitti **sonra** Kerim geldi.

سب لوگ آ رہے ہیں مگر کریم نہیں آ رہا ہے۔

(Sab log aa rahe haiñ **magar** Kareem nahi aa raha hai.)

Herkes geliyor **meğer (ama)** Kareem gelmiyor.

سب لڑکے پڑھتے ہیں لیکن احمد لکھتا ہے۔

(Sab larke parhte haiñ **lekin** Ahmad likhta hai.)

Bütün erkekler okuyorlar **lakin** Ahmet yazıyor.

اگر پڑھتے تو پاس ہوتے۔

(**Agar** parhte to paas hote.)

Eğer çalışsaydın geçerdin.

Burada پھر (phir) “sonra”, لیکن (lekin) “lakin”, اگر (agar) “eğer” bağlaçlardır. (Ali, 1941: 84-93, İbrahim, 1981: 39-42.)

3.1.3. Ünlemler (Huruf-i Fajaiyah: حروف فجائیہ)

Neşe, coşku, mutluluk ve üzüntü durumunda birden ağızdan çıkan kelimelerdir.

Örneğin;

vs. “aferin” شایبش (shabash), واہ-واہ (wah-wah), آہ (Ah),

Urducada farklı duygular için farklı kelimeler kullanılmaktadır:

1. Birisini çağırmak için kullanılan kelimelere حروف ندا (huruf-i nida) ve çağırılan kişiye منادی (munada) denilir. Örneğin; ارے (are) vs. او (o).

”ey çocuk” (ay larke) لڑکے

Burada منادی (munada), لڑکے (larke) ve حروف ندا (huruf Nida), ارے (ay).

2. Mutluluk, keyif, tezahürat vs. gibi duyguları ifade eden kelimelerdir. Örneğin; ماشاءالله (mashallah) “maşallah” vs. سبہانالله (subhanallah) “suphanallah”, شایبش (shabash) “aferin”, واہ-واہ (wah-wah).

واہ واہ! کیا خوب پڑھا ہے۔

(Wah wah! kya khoob parha hai.)

Vay vay! Ne güzel okudun.

ماشاء اللہ! بہت خوبصورت ہے۔

(Mashallah! bahut khoobsurat hai.)

Maşallah! Çok güzeldir.

Yukarıdaki örneklerde واہ واہ (wah wah) “vay vay”, ماشاء اللہ (mashallah) “maşallah” gibi kelimeler mutluluk, keyif, tezahürat vs. gibi duygular ifade eder. Bunun için bu kelimeler حروف تعجب و تحسین (huruf taajub-o tahsin) “şaşkınlık ve tezahürat ifade eden birim” olarak da bilinmektedir.

3. Bazı kelimeler üzüntü veya ıstırap ifade etmek için kullanılır. Örneğin; آہ (aah), ہائے (haay), واہ (waay), اف (uf) vs.

اف! بڑا درد ہے۔

(Uff! bara dard hai.)

Uff! Çok acı var.

آہ! برداشت نہیں کر پا رہا ہوں۔

(Ah! bardasht nahi kar pa raha huñ.)

Ah! Dayanamıyorum.

Yukarıdaki örneklerde اف (uff), آہ (ah) kelimeleri bir üzüntü ve dert anlamı verir. Bunun için bunlara حرف ندبہ (harf-i nadba) “İstırab ifade eden birimler” denilir.

4. Şaşkınlık, hayret gibi durumları ifade eden kelimelerdir. Örneğin; سبحان اللہ (subhanallah) “suphanallah”, اللہ اکبر (allah-u akbar) vs.

6. Vurgu veya uyarı için kullanılan kelimeler: خبردار (hargiz) “kesinlikle”, خبردار (khabardar) “dikkat” vs.

7. Nefreti ifade etmek için de ünlemler kullanılır. Mesela; تھو-تھو (tuf) “tü”, تھو-تھو (thoo- thoo) vs. (İbrahim, 1981: 39-42).

8. Bazıları da uyarı ifade eder. Yani uyarı ve nefret ifade etmek için kullanılan kelimelere حروف نفریہ (huruf-i nafriñ) “nefret, tiksınme gibi duyguları ifade eden birimler” denilir.

ہشت! یہ بری بات ہے۔

(Hisht! Ye buri baat hai.)

Hisht! bu kötü bir şey.

Burada ہشت (hisht) “hišt” kelimesi uyarı ifade eder.

9. Soru-cevap diyaloglarında da bu birimler geçer.

عمر کریم سے سوال کرتا ہے۔ "کیا تم بازار چلو گے؟"

امر جواب دیتا ہے۔ "نہیں۔"

(Omar Kareem se sawal karta hai. “Kya tum bazar chaloge?”)

Kareem jawab deta hai. “Nahiñ.”)

Ömer, Kerim’e soru soruyor. “Çarşıya gidecek misin?”

Kerim cevap veriyor. “Hayır.”

عمر کریم سے کہتا ہے۔ "کیا تم کھانا کھا چکے؟"

کریم جواب دیتا ہے۔ "ہاں۔"

(Omar Kareem se kahta hai. “Kya tum khana kha chuke?”)

Kareem jawab deta hai. “Hañ.”)

Ömer, Kerim’e soruyor. “Sen yemek yedin mi?”

Kerim cevap veriyor. “Evet.”

Yukarıdaki diyaloglarda geçen “evet” ve “hayır” kelimeleri sorulara cevap olarak verilir. Bu kelimeler cümlelerin tamamını karşılar. Yani cevap vermek için kullanılan kelimeler حروف جواب (huruf-i javab) “Cevap Birimleri” olarak bilinir (Ali, 1941: 90-93).

3.2. Türkçede Dilbilgisel Anlamli Birimler

Dilbilgisel anlamli birimlerle ilgili dilbilimcilerin farklı farklı görüşleri bulunmaktadır. Bazı dilbilimciler bunları sadece edat başlığı altında değerlendirirken bazıları da edat, bağlaç ve ünlem olmak üzere üç ayrı başlık altında inceler.

Dilbilgisel anlamli birimlerin sınıflandırılması, üzerinde tam anlamıyla görüş birliğine varılmayan konulardan biridir. Dil bilimciler bunları farklı ölçütlere göre sınıflandırmışlardır. Bunlar; yapı, köken, kullanım ve işlev gibi ölçütlerdir.

Muharrem Ergin (2019), dilbilgisel anlamlı birimleri üç başlık altında değerlendirir. Bunlar şöyle sınıflandırılmıştır:

1. Ünlem edatları

- ❖ Ünlemler
- ❖ Seslenme edatları
- ❖ Sorma edatları
- ❖ Gösterme edatları
- ❖ Cevap edatları

2. Bağlama edatları

- ❖ Sıralama edatları
- ❖ Denkleştirme edatları
- ❖ Karşılaştırma edatları
- ❖ Cümle başı edatları
- ❖ Sona gelen edatlar

3. Son çekim edatları

- ❖ Kullanışlarına göre son çekim edatları
 - Yalın hâl ile birleşenler
 - Datif hâli ile birleşenler
 - Ablatif hâli ile birleşenler
- ❖ Fonksiyonlarına göre son çekim edatları
 - Vasıta ve beraberlik edatları
 - Sebep edatları
 - Benzerlik edatları
 - Başkalık edatları
 - Diğer hâl edatları
 - Mikdar edatı
 - Zaman edatları
 - Yer ve yön edatları (Ergin 2019: 347-369)

Tahsin Bagoğlu (2011) bu anlamlı birimleri takı, bağlam ve ünlem olarak ele almıştır ve bunları kendi içinde sınıflandırarak şöyle sıralamıştır:

▪ Takı

❖ Takılarda istem

- Kim hâli isteyen takılar
- Kime hâli isteyen takılar
- Kimden hâli isteyen takılar
- Adı katkı alan takılar

❖ Takıların yapısı

- Kök olan takılar
- İsimden üreme takılar
- Fiilden üreme takılar
- Yer yön adlarından takılar

▪ Bağlam

❖ Bağlama ilişkileri

- Ulama bağlamları
- Ayırtlama bağlamları
- Karşıtlama bağlamları
- Almaşma bağlamları
- Üsteleme bağlamları
- Açıklama bağlamları
- Salt bağlamlar
- Yerverme bağlamları
- Sebep bağlamları
- Sonuç bağlamları
- Amaç bağlamları
- Şart bağlamları

❖ Bağlamların çeşitleri

- Türkçe asıllı bağlamlar
- Birleşik bağlamlar
- Yabancı asıllı bağlamlar

▪ Ünlem

❖ Ünlemlerin yapısı

- Asıl ünlemler
 - ✓ Duyuş ünlemleri
 - ✓ Soruşturma ünlemleri
- Ünlem olan başka kelimeler
 - ✓ Ünlemleşen isimler
 - ✓ Ünlemleşen fiiller
 - ✓ Birleşikler, üremeler (Banguoğlu, 2011: 385-402)

Jean Deny (2012) bunları edatlar (aygıtlar) başlığı altında almıştır ve şöyle sınıflandırmıştır:

▪ İlgiçler (Edatlar)

❖ Adların yalın hâlini ve birtakım zamirlerde ilgi hâlini alan edatlar

- İle ve Siz² edatları
- İçün edatı
- Karşılaştırma edatları
 - ✓ Niteleyici (veya tarzlık) karşılaştırma edatları
 - ✓ Miktarlık ve karşılaştırma edatları
- Yalın hâlini alan yer edatları

❖ Yönelme hâlini destekleyen edatlar

- Sınırlayışlı edatlar
- Yönelme hâlini destekleyen öteki edatlar

❖ Ayrılma hâlini destekleyen edatlar

- Ayrılma hâlini destekleyen zaman edatları
- Ayrılma hâlini destekleyen yer edatları
- Sebep edatları
- Ayrılma hâlini destekleyen yön edatları
- Ayrılma hâlini destekleyen yer edatları

² Deny, -sIz / -sUz ekini “ile” edatının karşıt anlamlısı olarak vermiştir.

- Ayrıkılık edatları
 - ❖ Hem edat hem çekim eki +CA
 - ❖ Edatları deyimler
- **Bağlaçlar**
- **Ünlemler**
 - ❖ Çağrılı ünlemler
 - ❖ Dokunaklı ünlemler (Deny, 2012: 530-654)

Günay Karaağaç (2012), dilbilgisel anlamlı birimleri edat başlığı altında çekim edatları, bağlama edatları ve ünlem edatları olarak ele almıştır:

- **Çekim Edatları**
 - ❖ Yer ve yön bildirenler
 - ❖ Zaman bildirenler
 - ❖ Benzerlik bildirenler
 - ❖ Yaklaşma amaç bildirenler
 - ❖ Uzaklaşma, ayrılık, başkalık ve sonuç bildirenler
 - ❖ Karşılaştırma, nitelik ve nicelik bildirenler
 - ❖ Birliktelik ve araç bildirenler
 - ❖ Sınırlandırma bildirenler
- **Bağlama Edatları**
 - ❖ Sıralayıcı bağlama edatları
 - ❖ Açıklayıcı bağlama edatları
- **Ünlem Edatları**
 - ❖ Seslenme edatları
 - ❖ Soru edatları
 - ❖ Cevap edatları (Karaağaç, 2012: 433-412)

M. Kaya Bilgegil'in (1984) yaptığı sınıflandırma şöyledir:

- **Edatlar**
 - ❖ Benzetme edatları
 - ❖ Sebep edatları

- ❖ Vasıta (instrumental) edatları
- ❖ İntiha edatları
- ❖ Yönelme edatları
- ❖ İlgi edatları
- ❖ Üstlük (istı'la) edatları

▪ **Bağlaçlar**

▪ **Ünlemler (Nidalar)**

- ❖ Yapılarına Göre Ünlemler
 - Anlamlarına göre ünlemler
 - Çağırma ünlemleri
- ❖ Duygu ifade eden ünlemler
- ❖ Diğer ünlemler (Bilgegil, 1984: 220-239)

Zeynep Korkmaz (2003), bunları görevli kelime olarak iki sınıfa ayırıp ünlemleri ayrı bir bölüm olarak ele almıştır ve şöyle sınıflandırmıştır:

▪ **Edatların Sınıflandırılması**

Zeynep Korkmaz (2014), Edatları üç sınıfa ayırmaktadır:

1. Yapı ve kökenleri bakımından edatlar

- ❖ Türkçe kökenli edatlar
 - Ad kökenli edatlar
 - Fiil kökenli edatlar
- ❖ Yabancı kökenli edatlar

2. Kullanış biçimleri bakımından edatlar

- ❖ Yalın durum isteyen edatlar
- ❖ Zamirlerden sonra ilgi durumu isteyen edatlar
- ❖ Yönelme durumu isteyen edatlar
- ❖ Çıkma durumu isteyen edatlar

3. Görevleri bakımından edatlar

- ❖ “Aitlik” ve “ilgili olma” ilişkisi kuranlar
- ❖ “Benzerlik, tıpkılık, denklik” ilişkisi kuranlar

- ❖ Belirtme yoluyla “başkalık” ilişkisi kuranlar
- ❖ “Beraberlik” veya “vasıta” ilişkisi kuranlar
- ❖ “Miktar” ve “derece” ilişkisi kuranlar
- ❖ “Uygunluk, denklik” ve “nispet” ilişkisi kuranlar
- ❖ “Sebep, maksat, gaye, hedef” ilişkisi kuranlar
- ❖ “Karşılık, karşılaştırma, zıtlık” ilişkisi kuranlar
- ❖ “Yön gösterme” ilişkisi kuranlar
- ❖ “Öncelik, sonralık ve zaman” ilişkisi kuranlar
- ❖ “Şüphe, tatmin, aşırılık, pekiştirme” bildiren *ki* edatı
 - “Duraksama, tahmin ve şüphe bildirme” görevi ile
 - “Pekiştirme, aşırılık bildirme” görevi ile

▪ Bağlaçların Sınıflandırılması

1. Kökenlerine göre bağlaçlar

- ❖ Yabancı kökenli bağlaçlar
- ❖ Karışık kökenli bağlaçlar
- ❖ Türkçe kökenli bağlaçlar

2. Şekil ve şekil bilgisi yapılarına göre bağlaçlar

- ❖ Tek kelimedenden oluşan bağlaçlar
- ❖ Şekil bakımından; ad tamlaması, edat grupları, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu, ünlem grubu gibi farklı gruplarda oluşan bağlaçlar
- ❖ Yalın ya da iki kelimedenden oluşan bağlaçlar
- ❖ Cümle yapısında olan bağlaçlar

3. İşlevlerine ve cümledeki yerlerine göre bağlaçlar

- ❖ Sıralama Bağlaçları
- ❖ Denkleştirme-karşılaştırma-seçme bağlaçları
- ❖ Pekiştirme bağlaçları
- ❖ Nöbetleşme bağlaçları
- ❖ Cümle bağlayıcısı niteliğindeki bağlaçlar
- ❖ Cümle bağlayıcısı niteliğindeki bağlaçların işlev bakımından sınıflandırılması
 - “Açıklama” bildiren cümle bağlayıcıları

- “Sonuç” bildiren cümle bağlayıcıları
- “Üsteleme” bildiren cümle bağlayıcıları
- “Sebep” bildiren cümle bağlayıcıları
- “Zıtlık” bildiren cümle bağlayıcıları
- Daha başka işlevlerle kullanılan cümle bağlayıcıları

▪ Ünlemlerin Sınıflandırılması

1. Kökenleri bakımından ünlemler
2. Ses ve kelime yapısı bakımından ünlemler
3. Nitelik ve görevleri bakımından ünlemler

❖ İçe dönük ünlemler

- “Acı duyma, acıma” işlevinde olan ünlemler
- “Alay etme, küçümseme” işlevinde olan ünlemler
- “Beğenme , takdir” işlevinde olan ünlemler
- “Sevgi, şefkat, sevinç, mutluluk” bildiren ünlemler
- “Beğenmeme” bildiren ünlemler
- “Bıkkınlık, usanma, can sıkıntısı, karamsarlık, memnuniyetsizlik” bildiren ünlemler
- “Hatırlama, hatırlatma, hayret, ihtimal, tahmin, imrenme, merak” bildiren ünlemler
- “Özlem, istek, arzu, ısrar, itiraz” bildiren ünlemler
- “Kızgınlık, sitem, öfke, nefret,” bildiren ünlemler
- “Korku, heyecan, uyarı, çekinme” bildiren ünlemler
- “Abartma, haykırma, övünme” bildiren ünlemler
- “Şaşkınlık duygusu” bildiren ünlemler
- “Pişmanlık, özür bildirme rica, yalvarma, rahatlatma, sakinleştirme” bildiren ünlemler
- “Süreklilik” bildiren ünlemler
- “Karşı çıkma, tehdit” bildiren ünlemler
- “Telaş” bildiren ünlemler
- “Yöneltme, teşvik” bildiren ünlemler
- “Üzüntü” bildiren ünlemler

- “Pekiştirme” işlevindeki ünlemler
- ❖ Dışa dönük ünlemler
 - Seslenme (Hitap) ünlemleri
 - Gösterme ünlemleri
 - Sorma ünlemleri
- ❖ Ses yansımali (ses taklidi) ünlemler
- ❖ Ünlem gibi kullanılan kelimeler (Korkmaz, 2003: 1049-1191)

Bu çalışmada dilbilgisel anlamlı birimler edat, bağlaç, ünlem olmak üzere üç başlık altında değerlendirilecektir.

3.2.1. Edatlar

Muharrem Ergin’e göre Türkçe dil bilgisinde edat önemli bir yere sahiptir. Edatlar tek başına hiç bir anlam taşımayan, isim ve fiillerin yanındayken anlam kazanan sözlerdir. Edatlar hiç bir nesne veya hareketi karşılayamazlar. Ama bir cümlede bir isim ve fiilin yanında bulunarak anlam kazanırlar. Edatlar birlikte kullanıldıkları kelimelerin, kelime gruplarının ve cümlelerin kullanışlarına ve ifade kabiliyetlerine yardım ederler. Bu bakımdan isim ve fiillere asıl kelimeler ve edatlara ise yardımcı, destekleyici veya vazifeli kelimeler diyebiliriz (Ergin, 2019: 347).

Tahsin Banguoğlu edatları *takı (postposition)* olarak ele almıştır. Banguoğlu’na göre “İsimlerden sonra gelip onların söz içinde başka unsurlarla ilişkiler kuran kelimelere takı (postposition) denilir. Takılar şekilce kelime, işleyişçe isim çekimi ekleri durumunda bulunurlar.” (Banguoğlu, 2011: 385-386).

Mehmet Hengirmen edatları ilgeçler olarak açıklamıştır. Hengirmen’e göre “Sözcükler arasında ilgi kuran sözcüklere ilgeç denir. İlgeçler, bir sözcükten sonra gelir ve bu sözcük ile öteki sözcükler arasında ilgi kurar.” (Hengirmen, 2006: 167).

“Edatlar bağlı bilgilerin ve ilişkilerin adlarıdır. Bu özellikleriyle, sözlük birimleri arasında apayrı bir yere sahiptir. Dilde bağımsız olarak var olmayan, yani kendi başlarına kullanılamayan edatlar, söz, söz öbeği ve cümle gibi dil birimleriyle kullanılabilen ve onlara değişik anlam renkleri katan veya onları çekime sokan sözlük veya söz dizimi birimleridir. Başka bir deyişle, edatlar, ortaya çıkabilmeleri için bir başka varlığa (v + v) veya eyleme (v + e) gerek duyan bilgilerin adlarıdır. Bir adla birlikte kullanılarak, o ada yer, yön, zaman, şekil, tarz, neden, miktar gibi nitelikler

yükleyen, kendisinden sonra gelen eylem veya adı bu özelliklerle niteleyen veya ilişkilendiren çekimlik bağlı birimleridir.” (Karaağaç, 2012: 432-434).

“Anlamların eksikliği yüzünden tek başına bir hükme hedef olamayan veya haklarında hüküm verilemeyen, esasen nefislerindeki mahsur anlam da, takip ettikleri isim soylu kelimedden sonra meydana çıkabilen sözlere edat denir.” (Bilgegil, 1984: 220)

“Edatlar, başlıbaşlarına anlamları olmayan, ancak anlamlı kelimelere, takımlara öbeklerine ulandıkları ya da bir cümleye girdikleri zaman çeşitli anlam ilgileri kuran ve böylece kendi anlamları sezilen kelimelerdir.” (Ediskun, 1999: 284).

“Edatlar, yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, gramer bakımından onlara hakim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlelerin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözlerdir.” (Korkmaz, 2003: 1052).

Bütün bu tanımlardan hareketle edatlar, tek başlarına anlamları olmayan, isim cinsinden kelimelerle bir araya gelerek farklı anlam ilişkileriyle cümledeki diğer öğelere bağlanan görevli birimlerdir.

3.2.2. Bağlaçlar

Muharrem Ergin bağlaçları *bağlama edatları* adıyla sınıflandırmıştır. Ona göre, “bunlar kelimedden küçük dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri şekil veya mânâ bakımından birbirine bağlayan, onlar arasında bir irtibat kuran edatlardır. Türkçede aslında bağlama edatları yoktu. Bağlama edatları Türkçede sonradan ve yabancı dillerin tesiri ile ortaya çıkmıştır.” (Ergin, 2019: 350).

“Söz içinde iki kelimeyi, aynı değerde iki cümle unsurunu, iki yargıyı ve bazen da iki paragrafı bağlamaya yarayan kelimelere bağlam (conjunction) adını veriyoruz. Bazı bağlamlar da bağlandıkları iki kelime veya yargıdan önce, ya da sonra tekrarlanarak kullanırlar.” (Banguoğlu, 2011: 390).

“Eş görevli sözcükleri, sözcük öbeklerini ve cümleleri birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç denir.” (Hengirmen, 2006: 175).

“Sözleri, söz öbeklerini veya cümleleri bir araya getirmeye yarayan çekimlik bağlı birimlerdir. Bu dil ögelerini bir araya getiriş, sıralayıcı veya açıklayıcı biçimlerdeki bağlamalardır.” (Karaağaç, 2012: 434).

“Cümleler, belirtme grupları ve kelimeler arasında irtibat kurmağa yarayan lâfızlara bağlaç denir. *Ve, lâkin, fakat, ama...* lâfızları birer bağlaçtır.” (Bilgegil, 1984: 227).

“Bağlaçlar, başlıbaşlarına anlamları olmayan, fakat cümleleri ya da eş-görevli kelimeleri ya da kelime öbeklerini hem biçimce, hem de anlamca birbirine bağlayan kelimelerdir.” (Ediskun, 1999: 302).

“Türkçede çok geniş bir yer tutan bağlaçlar; kelimeleri, kelime gruplarını cümleleri ve kimi zaman da paragrafları şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan ve yükledikleri işlevler ile, bağlandıkları sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran gramer ögeleridir.” (Korkmaz, 2003: 1091).

Bu tanımlardan hareketle, bağlaçlar anlamlı en küçük dil birimlerinden en büyük anlatım birimlerine kadar sözler arasında farklı anlam ilişkileri kurarak birimleri birbirine bağlayan dil bilgisel ögelerdir.

3.2.3. Ünlemler

Muharrem Ergin ünlemleri *ünlem edatları* olarak tanımlamıştır. “Bunlar his veya heyecan, sevinç, keder, iztirap, nefret, hayıflanma, coşkunculuk v.s. gibi ruh hallerini; tabiat seslerini, seslenmeleri; tasdik, red, sorma, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden edatlardır. Bu edatlar umumiyetle geniş bir ifade kabiliyeti taşımakta, bazıları gerekince bir cümlelerin yerini bile tutabilmektedir. Ünlemler cümle içinde geçmedikleri, tek başlarına kullandıkları zaman yazıda sonlarına umumiyetle ünlem işareti konur.” (Ergin, 2019: 347).

“Bir duyuyu, bir dileği canlı bir şekilde ve bazan tek başına anlatmaya ve bir kimseye seslenmeye yarayan kelimelere *ünlem* (interjection) adını veriyoruz. Kullanışta çoğu zaman ünlemden sonra o duygu ve dileği açıklayan bir cümle getiririz.” (Banguoğlu, 2011: 396).

“Sevinme, üzülme, kızma, korku, şaşkınlık gibi duyguları belirten, doğa seslerini yansıtan ve bir kimseyi çağırmak için kullanılan sözcüklere ünlem denir.” (Hengirmen, 2006: 197).

“Ünlemler, değişik ortamlarda çıkarılan insan seslerinden ibarettir ve değişik duyguları anlatmaya yararlar. Birçoğu, anlatım gücünü kendi ses yapılarından alırlar; fakat aralarında belirli bir duyguyu seslenme yoluyla anlatmak yanında, kendilerine özgü bir anlama sahip olanlar da vardır. Bu göstergenin, anlamın bizzat kendisi hâline gelişi titremleyle sağlanır.” (Karaağaç, 2012: 437).

“Ünlem terimi, Türkçede “ses, yüksek ses” anlamına gelen “ün” kelimesinden teşkil olmuştur. Arapça karşılığı nidadır. Çeşitli duygu ve arzularımızla zaptolunamayan heyecanlarımızı yüklenen, bazan örneği tabiatta bulunan ve anlatım kabiliyeti bir cümleninkine denk olabilen insan ses, çığlık ve sözleri, ünlemleri teşkil eder. *A!, vah!, hişt!, nah!* sözleri birer ünlemdir.” (Bilgegil, 1984: 229).

“Ünlemler, bir heyecanın etkisiyle ağızımızdan çıkarak duygularımızı canlı bir biçimde anlatmaya yarayan kelimelerdir. Ünlem, genel olarak, insanın herhangi beklenmedik bir olay, görülmedik bir yaratık karşısında konuşamaz duruma geldiği anda ağızından çıkıveren ses ya da seslerdir.” (Ediskun, 1999: 322).

“Ünlem, söz içinde konuşanın acıma, beğenme, sevinç, korku, çaresizlik, şaşkınlık, üzüntü, dua, hayret, pişmanlık, kıskançlık, özlem gibi çok çeşitli duygu ve heyecanlarını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya; karşısındakilere seslenmeye, çağırmaya, cevap vermeye, göstermeye, sormaya, onları onaylamaya, redde veya tabiattaki sesleri taklit yolu ile kelimeler türetmeye yarayan bir söz türüdür... Ünlemler çekime girmemeleri ve doğrudan doğruya belirli bir kavrama karşılık olmamalı dolayısıyla bir yandan görevli kelime özelliği gösterirler... Ama yalnız başlarına da birer anlam ve anlatımları bulunduğu, yerine göre cümlelerin yerini tutan anlatımlara sahip oldukları, ada dönüşebildikleri ve bir ad gibi çekime girdikleri, yer yer yeni türetmeler yaptıkları veya anlamlı bazı kelimelerin ünlem sınıfına geçebildiği gibi özellikleri dikkate alınınca da aynı zamanda *anlamlı kelimeler* sınıfına girebilmektedir.” (Korkmaz, 2003: 1140-1146).

Bu durumda ünlemler göndericinin çeşitli duygularını alıcıyla olan iletişimlerinde bazı söz edimlerini karşılayan doğadaki sesleri taklit etmek suretiyle yeni kelimeler türetebilen anlamlı ve görevli birimlerdir.

4. İNCELEME

Bu bölümde Urduca ve Türkçedeki dilbilgisel anlamlı birimler olan edat, bağlaç ve ünlemler metinlerden tanık cümlelerle karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Önce Urduca hikâyelerden alınmış dilbilgisel anlamlı birimler taşıyan cümleler Türkçeye çevrilmiş, çalışma konusu olan birimler tespit edilmiştir. İncelenen roman ve hikâye kitapları *Jannat Ke Pattay*, *Gali Kooche*, *Shehr-e Afsos*, *Kachuve*, *Gini Chuni Kahaniyañ*, *Akhri Aadmi*, *Sitaroñ Se Aage*'dir. Ayrıca konuşma dilinden alınan cümleler de dilbilgisel anlamlı birimler çerçevesinde değerlendirilmiştir. İnceleme bölümünün sınıflandırılmasında Zeynep Korkmaz'ın Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi adlı çalışması esas alınmıştır.

4.1. Edatlar

Edatlar, tek başlarına anlamları olmayan, isim cinsinden kelimelerle bir araya gelerek farklı anlam ilişkileriyle cümledeki diğer öğelere bağlanan görevli birimlerdir.

“Aitlik ve ilgili olma” işlevi kuranlar:

“ait, dair, ilişkin, üzerine.” (Korkmaz, 2003: 1066).

Yukarıdaki Türkçede kullanılan edatlardan Urduçada sadece “dair” ve “ilişkin” edatlarının doğrudan karşılığı bulunur ve daha çok bunlar kullanımdadır.

"ارے نہیں' داور بھائی کی شادی کے متعلق نہیں ہے۔" دوسری جانب زارا نے کچھ کہا تو اسنے فورن تردید کی۔ (Ahmad, 2017: 5).

("Are nahiñ, Davar bhai ki shadi **ke mutallik** nahiñ hai." Doosri janib Zara ne kuch kaha to usne fauran tardid ki.)

"Yok ya, Davar abinin düğününe **ilişkin** değil." Öte yandan Zara bişey söylediğinde o hemen inkar etti.

اور وہ پھول؟ وہ بھی رضا یا فرخ میں سے ہی کسی نے بھیجے ہوں گے، مگر کل رات جب پہلی دفعہ آئے تھے، تب تو فرخ نائٹ ڈیوٹی پہ تھا اور رضا تھا تو اسلام آباد میں ہی، مگر ان دونوں میں سے کسی کو اس کے سباجی کے سلیکشن کے بارے میں کیسے علم ہوا؟ (Ahmad, 2017: 12).

(Aur woh phool? Woh bhi Raza ya Farrukh me se hi kisi ne bheje hoñge, magar kal raat jab pahli dafa aaye the, tab to Farrukh night duty pe tha aur Raza tha to Islamabad meñ hi, magar un donoñ me se kisi ko us ke Sabanji ke selection **ke baare** meñ kaise ilm hua?)

Ve o çiçekler? O da Raza ya da Farrukh tarafından gönderilmiş olabilir ama dün gece ilk geldiğinde Farrukh gece nöbetindeydi ve Raza Islamabad'daydı ama ikisinden birisi benim Sabanji üniversitesini kazandığıma **ilişkin** bilgiyi nasıl öğrendi?

ابھی مجھے اس مضمون کے بارے میں کچھ زیادہ نہیں پتا ہے۔

(Abhi mujhe is mazmoon **ke bare** meñ kuch zyada nahiñ pata hai.)

Şu an bu konuya **dair** pek fazla bilgim yok.

“Benzerlik, tıpkılık, denklik” ilişkisi kuranlar:

“gibi, denli, misali, üzere, üzre.” (Korkmaz, 2003: 1066)

Bu edatlardan Urduçada sadece “gibi” edatı daha çok kullanılmaktadır.

بہت سے کنجوس دیکھے لیکن تمہارے جیسا کنجوس کبھی نہیں دیکھا۔

(Bahut se kanjoos dekhe lekin tumhare **jaisa** kanjoos kabhi nahiñ dekha.)

Birçok cimri gördüm ama senin **gibi** cimriyi hiç görmedim.

آج تو تم نے کافی اچھے کپڑے پہنے ہیں۔ ایک دم ماڈل جیسے لگ رہے ہو۔

(Aaj to tumne kafi ache kapre pahne haiñ. Ek dum model **jaise** lag rahe ho.)

Bugün çok güzel kıyafetler giydin. Tam bir manken **gibi** görünüyorsun.

سیاہ بڑی بڑی مغلی آنکھیں ، جن میں چاندنی کی سی چمک تھی اور چہرہ تو ملانی کا بنا لگتا تھا۔

سفید ، ملانم اور چمکدار۔ (Ahmad, 2017: 5).

(Safed bari bari mughlai aankheñ, jin me chandani **ki si** chamak thi aur cherah to malai ka bana **lagta** tha. Safed, mualim aur chamakdar.)

Siyah büyük moğol gözleri! İçinde ay ışığı **gibi** pırıltı vardı ve yüzü süt kaymağı **gibi**di. Beyaz, yumuşak ve parlak.

اس نے آگے بڑھ کر فریج کا دروازہ کھولا اور پانی کی بوتل نکالنے کو جھکی۔ جھکنے سے ریشمی

بال کندھوں سے پھسل کر سامنے کو آ گئے۔ (Ahmad, 2017: 6).

(Usne aage barhkar fridge ka darwaza khola aur pani ki botal nikalne ko jhuki. Jhukne se **reshmi baal** kandhoñ se phisal kar saamne ko aa gire.

Biraz ileriye giderek buzdolabının kapısını açtı ve su şişesini almak için eğildi. Eğildiğinden dolayı **ipek gibi** saçları omuzlarından kayarak önüne geldi.

Belirtme yoluyla “başkalık” ilişkisi kuranlar:

“Başka, gayri, maada (eski şekil). Bu edatlar eklendikleri adın gösterdiği kişi veya nesnelerin öteki kişi veya nesnelerden ayrılışını ifade ederler.” (Korkmaz, 2003: 1070). Urduçada bu edatlardan daha çok “başka” edatı kullanılmaktadır.

میں نے ہار کر کہا کہ زندہ رہنے کی اب اس کے سوا کوئی صورت نہیں ہے۔ (Hussain, 1977: 251)

(Maiñ ne haar kar kaha ki zinda rahne ki ab iske **siva** koi surat nahiñ hai.)

Ben vazgeçerek dedim ki şimdi hayatta kalmak için bundan **başka** bir çare yok.

میں نے تم سے تھوڑی سے صرف محبت مانگی اور اسکے سوا میں نے کچھ بھی نہ چاہا۔

(Maiñ ne tum se sirf thori si mohabbat mangi aur iske **siva** maiñ ne kuch bhi na chaha.)

Senden sadece biraz sevgi istedim ve bundan **başka** hiçbir şey istemedim.

میں اس شہر میں اکیلا ہی آیا تھا۔ آج بھی میرا تہمارے سوا کوئی دوست نہیں ہے۔

(Maiñ is sheher meñ akela hi aaya tha. Aaj bhi mera tumhare **siva** koi dost nahiñ hai.)

Ben bu şehre tek gelmiştim. Bugün de benim senden **başka** bir arkadaşım yok.

وہ صرف اپنا کام کرتا ہوں۔ اسکے علاوہ اور کچھ بھی نہیں کرتا۔

(Woh sirf apna kaam karta hai. Iske **alawah** kuch bhi nahiñ karta.)

O sadece kendi işini yapıyor. Onun **dışında** hiçbir şey yapmaz.

“Beraberlik veya vasıta” ilişkisi kuranlar:

“ile, birlikte, beraber, yanı sıra. Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki -on vasıta durumu ekinin yerini almış olan “ile” edatı “beraberlik işlevi” ile çok yaygın bir kullanıştıdır.” (Korkmaz, 2003: 1070). Urduçada bu edatların kullanılışına sık sık rastlanmaktadır.

جیسے جیسے وہ پڑھتی گی اسکی سیاہ آنکھیں حیرت سے پھیلتی گئیں۔ (Ahmad, 2017: 5).

(Jaise jaise woh padhti gai uski siyah aankheñ hairat se phailti gain.)

Okudukça siyah gözleri hayret **ile** açıldı.

"ہیلو زارا؟" شاید رابطہ مل گیا تھا، تب ہی وہ دبے دبے جوش سے چہکی۔ "کیسی ہو؟ سو تو نہیں گئی تھیں؟ حیا بول رہی ہوں۔" (Ahmad, 2017: 5).

("Hello Zara?" shayad rabta mil gaya tha, tab hi woh dabe dabe josh se chehki." Kaisi ho? So to nahiñ gayi thi? Haya bol rahi huñ.")

"Alo Zara?" (belki iletışim kurulmuştu!) onun için o heyecanla konuştu. "Nasılsın? Uyuyor muydun? Ben Haya."

اسنے ایک ہاتھ سے لیپ ٹاپ پرے کیا اور تکیہ نکال کر بیڈ کراؤن کے ساتھ سیدھا لگایا، پھر اس سے ٹیک لگا کر پاؤں سیدھے کر لیے۔ (Ahmad, 2017: 5).

(Usne ek hath se laptop pare kiya aur takiya nikal kar bed crown ke sath seedha lagaya, phir us se tek laga kar paoñ seedhe kar liye.

O, eliyle bilgisayarını uzaklaştırdı ve yastığı çıkarıp yatağın yaslanacak yerine koydu, sonra ona yaslanıp ayaklarını uzattı.

اس نے ساتھ ہی ایک ہاتھ سے پرے پڑے لیپ ٹاپ کا رخ اپنی جانب موڑا اور سر آگے کر کے غور سے دوبارہ دیکھا۔ (Ahmad, 2107: 6).

(Usne sath hi ek hath se pare pare laptop ka rukh apni janib mora aur sar aage karke gaur se dobarah dekha.)

Bununla birlikte bir eliyle uzakta duran bilgisayarını kendine doğru çevirdi ve başını öne eğip tekrar dikkatlice baktı.

اس نے کچھ خاص شاپنگ نہیں کی تھی۔ شاید وہ صرف ان کے ساتھ آؤٹنگ پر آئی تھی (Ahmad, 2017: 9) -

(Us ne kuch khas shopping nahiñ ki thi. Shayad woh sirf un ke sath outing par aai thi.)

O pek bir şey almadı. Belki o sadece onlarla birlikte hava almak için dışarıya çıktı.

کار انہوں نے بہت بعد میں خریدی تھی اور پھر کار ہونے کے باوجود وہ ہفتے میں ایک دن بس میں سفر لازماً کرتے تھے تاکہ عوام سے ان کا رابطہ قائم رہے اور وہ طبقاتی علیحدگی پسندی کا شکار نہ ہوجائیں۔ (Hussain, 1992: 165).

(Car unhoñ ne bahut bad meñ khareedi thi aur phir car hone ke bavajood woh hafte meñ ek din bas meñ safar laziman karte the taki avam se unka rabta kaim rahe aur woh tabakati aleyhadgi pasandi ka shikar na ho jayeñ.)

Arabayı çok sonra satın aldılar ve arabaları olmasına rağmen, **avam ile** iletişim kurmak ve sınıf ayrımcılığına düşmemek için haftada bir gün kesinlikle otobüsle seyahat ediyorlardı.

اس نے ساتھ ہی ایک ہاتھ سے پرے پڑے لیپ ٹاپ کا رخ اپنی جانب موڑا اور سر آگے کر کے غور سے دوبارہ دیکھا۔ (Ahmad: 2017: 6).

(Usne **sath hi** ek hath **se** pare pare laptop ka rukh apni janib mora aur sar aage karke gaur se dobarah dekha.)

Bununla birlikte bir eliyle uzakta duran bilgisayarını kendine doğru çevirdi ve başını öne eğip tekrar dikkatlice baktı.

وہ موٹر سائیکل کے ساتھ ساتھ کار اور بس چلانا بھی جانتا ہے۔

(Woh motorcycle ke **sath sath** car aur bus chalana bhi jaanta hai.)

O motorun **yanı sıra** araba ve otobüs sürmeyi de biliyor.

“Miktar ve derece” ilişkisi kuranlar:

“Bu edatların canlı ve yaygın kullanımda olanları “kadar, derece, denli” ve “aşkın”dır. Bunlardan kadar, somut ve soyut adlar ile birleştğinde, karşılaştırma yolu ile “miktar” gösteren bir edat durumundadır.” (Korkmaz, 2003: 1072).

اسکا وزن ایک چھوٹے بچے کے جتنا ہے۔

(Uska vazan ek chote bachche ke **jitna** hai.)

Onun ağırlığı küçük bir çocuk **kadardır**.

- ساتھ ساتھ وہ نفی میں سر ہلاتی زارا کے کہے اندازوں کی تردید بھی کرتی جا رہی تھی۔

"نہیں' بلکل نہیں۔"

"ایسا تو ہے ہی نہیں۔"

"ارے میری شادی بھی نہیں ہو رہی۔"

"جی نہیں ارم کی بھی نہیں ہو رہی۔"

"سیریسلی زارا! تمہاری سوچ بس یہیں تک ہے۔" (Ahmad, 2017: 5).

(Sath sath woh nafi meñ sar hilati Zara ke kahe andazoñ ki tardeed bhi karti jaa rahi thi.

“Nahiñ, bilkul nahi.”

“Aisa to hai hi nahiñ.”

“Are meri shadi bhi nahiñ ho rahi.

“Ji nahiñ Iram ki bhi nahiñ rahi.”

“Seriously Zara! Tumahri soch bas yahiñ **tak** hai.”)

Aynı zamanda başını hayır anlamında sallayarak Zara’nın söylediklerini de reddediyordu.

“Hayır, değıl.”

“Böyle hiç değıl.”

“Ya ben evlenmiyorum.”

“Hayır İram da evlenmiyor.”

“Gerçekten Zara! Senin düşüncen sadece bu **kadar**.”

دوسری جانب زارا اتنی زور سے چیخی کی موبائل کا اسپیکر آف ہونے کے باوجود اس کی چیخ سارے کمرے میں سنائی دی۔ (Ahmad, 2017: 6).

(Doosri Janib Zara **itni** zor se cheekhi ki speaker off hone ke bawajood us ki cheekh saare kamre meñ sunai di.)

Diğer tarafta Zara o **kadar** yüksek bağırdı ki telefonun hoparlörü kapalı olmasına rağmen sesi bütün odada duyuldu.

میں نے اس درجے کا برا انسان کبھی نہیں دیکھا۔

(Maiñ ne us **darje** ka bura insan kabhi nahiñ dekha.)

Ben o **derecede** kötü bir insan hiç görmedim.

“Uygunluk, denklik ve nispet” ilişkisi kuranlar:

“göre, nazaran, oranla, üzere. Bu edatlar, eklendikleri kelimelere nispet ve izafe edilen bir uygunluk gösterirler. İçlerinde eskiden beri en yaygın olanı “göre”dir.” (Korkmaz, 2003: 1074) Urducada da daha çok “göre” edatı karşılanmaktadır.

کہانیوں کے حساب سے یہی پتا چلتا ہے کہ اکبر بہت بہادر بادشاہ تھا۔

(Kahaniyoñ ke **hisab se** yahi pata chalta hai ki Akbar bahut bahadur badshah tha.)

Hikâyelere **göre** Akbar’ın çok cesur bir padişah olduğunu biliyoruz.

میرے حساب سے اسے خوبصورت کوئی ہو ہی نہیں سکتا۔

(Mere **hisab se** usse khoobsurat koi ho hi nahiñ sakta.)

Bence (bana **göre**) ondan güzel kimse olamaz.

جیسا کی ہم نے سنا ہے اس کے حساب سے وہ کافی شرارتی لڑکا ہے۔

(Jaisa ki hamne suna hai uske **hisab se** woh kafi shararti larka hai.)

Duyduğumuza **göre** o çok yaramaz bir çocuktur.

“Sebep, maksat, gaye, hedef” ilişkisi kuranlar:

“Bu gruba giren edatlar “için, diye, dolayı, ötürü, üzere (üzre), binaen, cihetle, dolayısıyla, hasebiyle” gibi edatlardır.” (Korkmaz, 2003: 1076). Urduçada bunlardan sadece “için, dolayı, dolayısıyla” edatların karşılığı mevcuttur.

"ہیلو زارا؟" شاید رابطہ مل گیا تھا "تب ہی وہ دبے دبے جوش سے چہکی۔" کیسی ہو؟ سو تو نہیں گئی تھیں؟ حیا بول رہی ہوں۔" (Ahmad, 2017: 5).

(“Hello Zara?” shayad rabta mil gaya tha, **tab hi** woh dabe dabe josh se chehki.” Kaisi ho? So to nahiñ gayi thi? Haya bol rahi huñ.”)

“Alo Zara?” (belki iletişim kurulmuştu!) onun **için** o heyecanla konuştu. “Nasılsın? Uyuyor muydun? Ben Haya.”

وہ لمحے بھر کو سننے کے لیے رکی 'پھر دھیرے سے ہنس دی۔' (Ahmad, 2017: 5).

(Woh lamhe bhar ko sunne ke **liye** ruki, phir dheere se hans di.)

O bir an dinlemek **için** durdu, sonra yavaşça güldü.

وہ صرف اپنے قریبی دوست کو دیکھنے کی وجہ سے آج بہت زیادہ خوش تھا۔

(Woh sirf apne kareebi dost ko dekhne ki **wajah se** aaj bahut zyada khush tha.)

O sadece yakın arkadaşını görmekten **dolayı** bugün çok mutluydu.

ادھر ساتواں سمسٹر پورا کر کے اسے فروری میں پانچ ماہ کے لیے ترکی جانا تھا (ابھی دسمبر چل رہا تھا)، جہاں اس کے اپنے مضامین (شریعہ اینڈ لاء) تو نہ تھے کہ ترکی کا قانون پاکستان کے قانون سے مختلف تھا، سو پانچ ماہ کے لیے وہ اپنی مرضی سے کوئی بھی مضمون پڑھ سکتی تھی۔ پھر واپس پاکستان آکر اسے ایل ایل بی کا آٹھواں سمسٹر شروع کرنا تھا۔ (Ahmad, 2017: 9).

(Idhar satvañ semester poora karke use farvari meñ panch mah ke liye Turki jana tha (abhi disambar chal raha tha), jahañ uske apne mazameen (shariya and law) to na

the ki Turki kanoon Pakistan ke kanoon se mukhtalif tha, **so** panch mah ke liye woh apni marzi se koi bhi mazmoon parh sakti thi. Phir vapas Pakistan aakar use L.L.B. ka aathwañ semester shuru karna tha.)

Yedinci yarıyılı tamamladıktan sonra, Şubat ayında (şimdi Aralık var) beş ay için Türkiye'ye gidecek, Türk kanunlarının Pakistan kanunlarından farklı olduğu için orada kendi dersleri (Şariat ve Hukuk) yoktu, **dolayısıyla** beş ay için istediği dersleri alabilirdi. Sonra Pakistan'a geri dönüp LLB'nin sekizinci dönemine başlar.

“Karşılık, karşılaştırmak, zıtlık” ilişkisi kuranlar:

“Bunlar “karşı, karşılık, mukabil, rağmen, karşı” edatlarıdır.” (Korkmaz, 2003: 1078). Urduçada bunlardan en çok “rağmen” kullanılır.

دوسری جانب زارا اتنی زور سے چیخی کی موبائل کا اسپیکر آف ہونے کے باوجود اس کی چیخ سارے کمرے میں سنائی دی۔ (Ahmad, 2017: 6).

(Doosri Janib Zara itni zor se cheekhi ki speaker off hone ke **bawajood** us ki cheekh saare kamre meñ sunai di.)

Diğer taraftan Zara o kadar yüksek bağırdı ki telefonun hoparlörü kapalı olmasına **rağmen** sesi bütün odada duyuldu.

کار انہوں نے بہت بعد میں خریدی تھی اور پھر کار ہونے کے باوجود وہ ہفتے میں ایک دن بس میں سفر لازماً کرتے تھے تاکہ عوام سے ان کا رابطہ قائم رہے اور وہ طبقاتی علیحدگی پسندی کا شکار نہ ہوجائیں۔ (Hussain, 1992: 165).

(Car unhoñ ne bahut bad meñ khareedi thi aur phir car hone ke **bavajood** woh hafte meñ ek din bas meñ safar laziman karte the taki avam se unka rabta kaim rahe aur woh tabakati aleyhadgi pasandi ka shikar na ho jayeñ.)

Arabayı çok sonra satın aldılar ve arabaları olmasına **rağmen**, avamla iletişim kurmak ve sınıf ayrımcılığına düşmemek için haftada bir gün kesinlikle otobüsle seyahat ediyorlardı.

کوشش کے باوجود شہزادہ اپنے تئیں اس کا یقین نہ دلا سکا۔ (Hussain, 1993: 87).

(Koshish ke **bavajood** shehzada apne tayeeñ is ka yakeen na dila saka.)

Prens tüm çabalarına **rağmen** kendini ikna edemedi.

مسلمان ہونے کے باوجود ہمارے اور ان کے درمیان فاصلہ بہت تھا۔ (Hussain, 1977: 240).

(Musalman hone ke **bavajood** hamare aur un ke darmiyan fasla bahut tha.)

Müslüman olmasına **rağmen** aramızda bayağı farkı vardı.

“Yön gösterme” ilişkisi kuranlar:

“Bunlar “aşağı, kadar, değin, doğru, karşı, taraf, sıra, yana” edatlarıdır.” (Kokrmaz, 2003: 1079). Bunlardan çoğu edatların kullanışı Urdu dilinde bulunur.

آخر میں بہت سوچنے کے بعد اسنے یہ فیصلہ کیا کہ اب وہ وہاں سے نیچے جائے گا۔

(Aakhir meñ bahut sochne ke baad usne yeh faisla kiya ki ab woh wahañ se neeche jayega.)

Çok düşündükten sonra sonunda oradan **aşağı** gideceğine karar verdi.

اگلے صفحے کے لوڈنگ ہونے کے انتظار کرتے ہوئے اسی مضطرب انداز میں اسنے انگلی سے چہرے کے دائیں طرف پھسلتی لٹیں پیچھے کیں۔ (Ahmad, 2017: 5).

(Agle safhe ke laoding hone ke intizar karte hue usi muztarab andaz mein usne ungli se chehre ke dayeñ **taraf** phisalti lateñ peeche kiñ.)

Bir sonraki sayfanın yüklenmesini beklerken yine tedirgin şekilde suratının sağ **tarafına** kayan saç buklesini eliyle geriye attı.

دوسری طرف اس کی دوست کچھ کہ رہی تھی۔ (Ahmad, 2017: 5).

(Doosri **taraf** uski dost kuch kah rahi thi.)

Diğer **taraf**tan arkadaşı bir şey söylüyordu.

رات کو جب میں نے اکرم کو جنگل کی طرف جاتے دیکھا تو میں چونک گیا۔

(Raat ko jab maiñ ne Akram ko jangal ki **taraf** jate dekha to maiñ chaunk gaya.)

Gece Akram'ı ormana **doğru** giderken gördüğümde çok şaşırdım.

باہر لاؤنج خاموشی میں ڈوبا تھا۔ حیا نے آہستہ سے اپنے کمرے کا دروازہ بند کیا اور ننگے پاؤں چلتی لاؤنج سے کچن کی طرف آئی۔ سیاہ قمیض اور کھلے ٹراؤزر میں اس کا قد مزید دراز لگ رہا تھا۔ (Ahmad, 2017: 6)

(Bahar launj khamoshi meñ dooba tha. Haya ne ahista se apne kamre ka darwaza band kiya aur nange pauñ chalti launj se kitchen ki **taraf** aai. Siyah qameez aur khile trouser meñ us ka qad mazedar lag raha tha.)

Dışarıda salon sessizlik içindeydi. Haya yavaşça odasının kapısını kapattı ve çıplak ayaklarla yürüyerek salondan mutafağa **doğru** geldi. Siyah gömlek ve açık renkli pantolonla boyu daha uzun görünüyordu.

پانی سے بھرا گلاس وہیں سلیب پہ چھوڑ کر، بکے اور لفافہ اٹھائے وہ الجھتی ہوئی اپنے کمرے کی طرف چلی گئی۔ (Ahmad, 2017: 7).

(Pani se bhara glass wahiñ slep pe chor kar, buke aur lifafa uthaye woh ulajhti hui apne kamre ki **taraf** chali gai.)

Su ile dolu bardağı masaya bırakıp, çiçek demetini ve zarfını alarak karmaşık hâlde kendi odasına **doğru** gitti.

وہ پرس کندھے سے لٹکائے، باریک حیل سے چلتی پورچ میں کھڑی اپنی کار کی طرف آئی، جو تھی تو اس کے بھائی روحیل کی، مگر اس کے پڑھائی کی غرض سے امریکہ چلے جانے کے بعد حیا کی ملکیت تھی۔ (Ahmad, 2017: 7).

(Woh purse kandhe se latkaye, bareek heel se chalti porch meñ khari apni car ki **taraf** aai, jo thi uske bhai Roheel ki, magar us ke parhai ki garz se America chale jane ke bad Haya ki milkiyat thi.)

Akşamın serin gölgesi her yöne yayıldı. Çantasını omzuna alıp ince ökçelerle yürüyerek kardeşi Roheel'e ait olan ama/meğer eğitim amacıyla Amerika'ya gittikten sonra Haya'nın mülkiyeti olan verandada duran arabasına **doğru** geldi.

"ہاں۔ چلو پھر جلدی نکلتے ہیں۔" زارا فورن تیار ہو گئی اور فرنٹ سیٹ کی طرف بڑھی۔ (Ahmad, 2017: 7)

(“Hañ. Chalo phir jaldi nikalte haiñ.” Zara fauran tayyar ho gai aur front seat ki **taraf** barhi.)

“Evet. Haydi hemen çıkalım.” Zara hemen hazır oldu ve ön koltuğa **doğru** ilerledi.

انہوں نے بالکل میرے گھر کے سامنے گھر لے لیا۔

(Unhoñ ne bilkul mere ghar ke **samne** ghar le liya.)

Onlar tam benim evimin **karşısında** ev aldılar.

حیا نے گلدستہ اٹھایا اور چہرے کے قریب لا کر آنکھیں موندے سونگھا۔ دلفریب تازگی بھری مہک اس کے اندر تک گئی۔ پھول بالکل تازہ تھے 'جیسے ابھی توڑے گئے ہوں۔ (Ahmad, 2017: 7).

(Haya ne guldasta uthaya aur chehre ke qareeb laakar aankheñ moonde soongha. Dildareb tazgi bhari mahak uske andar **tak** utar gai. Phool bilkul taaza the, jaise abhi abhi tore gaye hoñ.)

Haya çiçek demetini aldı ve yüzünün yanına getirip gözlerini kapatarak kokladı. Çekici bir taze koku içine **kadar** hissetti. Çiçekler kesinlikle tazlerdi, sanki bir an önce koparıldılar.

“Öncelik, sonralık ve zaman” ilişkisi kuranlar

ایک کلک کے بعد کوئی صفحہ کھلا تو ایک دم اس کی متحرک انگلی ٹھر گئی۔ (Ahmad, 2017: 5)

5)

(Ek click **ke bad** koi safha khula to ek dum uski mutahrik ungli tahar gai.)

Bir **tıktan sonra** bir sayfa açıldığında hareket eden parmağı birden durdu.

حیا نے نزاکت سے انگلی سے ان کو پیچھے ہٹایا اور بوتل نکال کر سیدھی ہوئی، پھر کاؤنٹر پر رکھے ریک سے شیشے کا گلاس اٹھایا اور بوتل اسمے انڈیلی۔ (Ahmad, 2017: 6).

(Haya ne nazakat se ungli se unko peeche hataya aur botal nikal kar seedhi hui, **phir** counter par rakhe rack se sheeshe ka glass uthaya aur botal usme undeli.)

Haya zarif bir şekilde parmağıyla onları arkaya attı ve şişe alıp doğruldu, **sonra** masada duran raftan cam bardağını aldı ve su şişesindeki suyu onun içine döktü.

کار انہوں نے بہت بعد میں خریدی تھی اور پھر کار ہونے کے باوجود وہ ہفتے میں ایک دن بس میں سفر لازماً کرتے تھے تاکہ عوام سے ان کا رابطہ قائم رہے اور وہ طبقاتی علیحدگی پسندی کا شکار نہ ہوجائیں۔ (Hussain, 1992: 165).

(Car unhoñ ne bahut **bad** meñ khareedi thi aur **phir** car hone ke bavajood woh hafte meñ ek din bas meñ safar laziman karte the taki avam se unka rabta kaim rahe aur woh tabakati aleyhadgi pasandi ka shikar na ho jayeñ.)

Arabayı çok **sonra** satın aldılar ve arabaları olmasına rağmen, avamla iletişim kurmak ve sınıf ayrımcılığına düşmemek için haftada bir gün kesinlikle otobüsle seyahat ediyorlardı.

"بلکل سچ کہ رہی ہوں زارا! ابھی پندرہ منٹ پہلے مجھے یونیورسٹی کی طرف سے میل ملی ہے۔

" (Ahmad, 2017: 6)

(“Bilkul sach kah rahi huñ Zara! Abhi pandrah minute **pahle** mujhe university ki taraf se mail mili hai.”)

“Dosdoğru söylüyorum Zara! On beş dakika **önce** üniversite tarafından bana mail gönderildi.”

"ہاں، پندرہ منٹ پہلے، ٹھیک ساڑھے دس بجے سلیکشن کی میل آئی ہے۔ تم بھی فورن چیک کرو" تم نے بھی اپلائی کیا تھا، تمہیں بھی میل آئی ہوگی۔" (Ahmad, 2017: 6)

("Hañ, pandrah minute **pahle**, theek sarhe das baje selection ki mail aai hai. Tum bhi fauran check karo, tum ne bhi apply kiya tha, tumheñ bhi mail aai hogi.")

"Evet, on beş dakika **önce**, tam on buçukta seçme maili geldi. Sen de hemen kontrol et, sen de başvurdun, sana da mail gelmiş olmalı."

یہ کیا مذاق تھا؟ بھلا خط بھیجنے والے کو کیسے پتا کہ وہ سباجی جا رہی ہے؟ خط پہ تو ایک روز قبل کی تاریخ تھی' جبکہ قبولیت کی وہ ای میل اسے ابھی پندرہ منٹ پہلے موصول ہوئی تھی۔ جو بات اسے آفیشلی بتائی ہی پندرہ منٹ قبل گئی تھی' وہ اس شخص کو ایک روز پیشتر کیسے معلوم ہوئی؟ (Ahmad, 2017: 7)

(Yeh kya mazak tha? Bhala khat bhejne wale ko kaise pata ki who Sabanji jaa rahi hai? Khat pe to ek roz **kabl** ki tarikh thi, jabki kabuliyat ki email use abhi pandrah minute **pahle** mausul hui thi. Jo baat use officialy batai hi pandrah minute **kabl** gai thi, who us shakhs ko ek roz **peshtar** kaise malum hui?)

Bu nasıl bir şakaydı. Mektup gönderen kişi nasıl biliyordu ki o Sabancı'ya gidiyor? Mektupta bir gün **önceki** tarih vardı, ancak kabul emailini on beş dakika **önce** aldı. Ona on beş dakika **önce** resmî olarak verilen haberi o kişi nasıl bir gün **önceden** biliyordu?

اپنے بچپن سے اسنے بہت ساری پریشانیوں کا سامنا کیا تھا۔

(Apne bachpan **se** usne bahut saari pareshaniyoñ ka samna kiya tha.)

Çocukluğundan **beri** birçok zorlukları görmüş.

وہ سن ۱۹۴۷ سے اس شہر میں رہ رہا ہے۔

(Woh san 1947 **se** us shahar meñ rah raha hai.)

1947 yılından **itibaren** o şehirde oturuyor.

"Sınırlandırma" ilişkisi kuranlar:

"سیریسلی زارا! تمہاری سوچ بس یہیں تک ہے۔" (Ahmad, 2017: 5).

("Seriously Zara! Tumahri soch **bas** yahiñ tak hai.")

"Gerçekten Zara! Senin düşüncen **sadece** bu kadar."

"ان کی سختی صرف اسکارف تک ہے۔ ایسے ویسے نہیں ہیں وہ۔" (Ahmad, 2017: 8).

(“Un ki sakhti **sirf** scarf tak hai. Aise waise nahiñ haiñ wo.”)

“Onun sertliğı **sadece** başörtüne kadar. Kötü bir adam değil o.”

"بس ایک چھوٹا سا مسئلہ ہے' لیکن ہم اس کے بارے میں اپنی فیملیز کو آگاہ نہیں کریں گے۔"
(Ahmad, 2017: 6)

(“**Bas** ek chota sa masla hai, lekin hum iske bare meñ apni families ko agah nahiñ kareñge.”)

“**Sadece** küçük bir mesele var, ama biz bunun hakkında ailemize söylemeyeceğiz.”

اسنے بند لفافہ اٹھایا اور پلٹ کر دیکھا۔ اس پہ گھر کے پتے کے اوپر نمایاں سا "حیا سلیمان" لکھا تھا۔ بیچھے بھیجنے والے کا پتا نہ تھا' بس کورئیر سروس کی مہر اور اسٹیکر لگے تھے۔ مہر پہ ایک روز قبل کی تاریخ تھی۔ (Ahmad, 2017: 7).

(Usne band lifafa uthaya aur palat kar dekha. Us pe ghar ke pate ke upar numaya sa “Haya Suleyman” likha tha. Peeche bhejne wale ka pata na tha, **bas** courier service ki muhar aur sticker lage the. Muhar pe ek roz qabl ki tarikh thi.)

O kapalı zarfı aldı ve çevirip baktı. Üzerinde evin adresin üstünde belli bir şekilde “Haya Suleyman” yazılıydı. Arkasında bunu gönderen kişinin adresi yoktu, **sadece** kargonun mührü ve etiketi vardı. Mührün üstünde bir gün önceki tarih vardı.

سفید کاغذ بالکل صاف تھا۔ نہ لکیر' نہ کوئی ڈیزائن۔ بس اس کے وسط میں انگریزی میں تین لفظ لکھے تھے۔ (Ahmad, 2017: 7).

(Safed kagaz bilkul saaf tha. Na lakeer, na koi design. **Bas** uske vast meñ angrezi meñ teen lafz likhe the.)

Beyaz kağıt tamamen beyazdı. Ne çizgi, ne bir tasarım. **Sadece** onun ortasında İngilizce üç kelime vardı.

"صرف تمہارا نام ہے ہمارے ڈیپارٹمنٹ سے اور انوائرنمنٹل سائنسز کی ایک لڑکی خدیجہ کا نام ہے۔ میرا خیال ہے میرا سلیکشن ہی نہیں ہوا۔"

(Ahmad, 2017: 7)

(“**Sirf** tumhara naam hai hamare department se aur environmental sciences ki ek larki khadeeja ka naam hai. Mere khayal hai mera selection hi nahiñ hua.”)

“Bizim bölümümüzden **sadece** senin ismin var ve çevre bilimlerinin bir kızı Khadeeja’nın ismi var. Bence ben kazanmadım.”

اس نے کچھ خاص شاپنگ نہیں کی تھی۔ شاید وہ صرف ان کے ساتھ آؤٹنگ پر آئی تھی (Ahmad, 2017: 9) -

(Us ne kuch khas shopping nahiñ ki thi. Shayad woh **sirf** un ke sath outing par aai thi.)

O pek bişey almadı. Belki o **sadece** onlarla hava almak için dışarıya çıktı.

تمہیں پتا ہوگا کہ وہ کویت میں ہے اور اچھی کمائی کر رہا ہے۔ بس اسی میں وہ اپنی اوقات کو بھول گیا اور پلٹ کر لکھا ہی نہیں کہ چٹھی بھیجی یا نہیں بھیجی، اور ادھر سے جواب آیا یا نہیں آیا۔ (Hussain, 1981: 55)

(Tumheñ pata hoga ki woh Kuwait meñ hai aur achi kamai kar raha hai. **Bas** isi meñ woh apni aukat bhool gaya aur palat kar likha hi nahiñ ki chithi bheji ya nahiñ bheji, aur idhar udhar se jawab aaya ya nahiñ aaya.)

Biliyorsun ki Kuwait'te iyi para kazanıyor. **Sadece** bunun için kendi zamanını unuttu ve mektubu gönderip göndermediğini ve cevabın oradan gelip gelmediğini yazmadı.

4.2. Bağlaçlar

Bağlaçlar anlamlı en küçük dil birimlerinden en büyük anlatım birimlerine kadar sözler arasında farklı anlam ilişkileri kurarak birimleri birbirine bağlayan dil bilgisel öğelerdir.

Sıralama Bağlaçları:

“Bunlar art arda gelen eş değer veya eş görevde kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağlayan bağlaçlardır.” (Korkmaz, 2003: 1104).

لیپ ٹاپ تکیے پہ رکھا تھا اور وہ اسکے سامنے کوبنیوں کے بل اوندھی لیٹی تھی۔ (Ahmad, 2017: 5)

(Laptop takiye pe rakha tha **aur** woh uske saamne kohniyoñ ke bal aundhi leti thi.)

Bilgisayar yastık üzerinde duruyordu **ve** o, önünde dirseklerin yardımıyla yüzüstü oturuyordu.

سیاہ بڑی بڑی مغلی آنکھیں، جن میں چاندنی کی سی چمک تھی اور چہرہ تو ملائی کا بنا لگتا تھا۔ سفید، ملائم اور چمکدار۔ (Ahmad, 2017: 5).

(Safed bari bari mughlai aankheñ, jin meñ chandani ki si chamak thi **aur** cherah to malai ka bana lagta tha. Safed, mualim aur chamakdar.)

Siyah büyük moğol gözleri! İçinde ay ışığı gibi pırıltı vardı ve yüzü süt kaymağı gibiydi. Beyaz, yumuşak ve parlak.

اسکرین پر جمی آنکھوں میں ذرا تفکر ابھرا اور پھر بیچینی، اس نے جلدی جلدی دو تین بٹن دبائے۔
(Ahmad, 2017: 5).

(Screen par jami aankhoñ me zara tafakkur ubhra **aur** phir bechaini, usne jaldi jaldi do teen button dabaye.)

Ekrana bakan gözlerinde biraz merak göründü ve sonra heyecan...hemen iki üç tuş tıkladı.

اسنے ہاتھ بڑھا کر سیل اٹھایا اور جلدی جلدی کوئی نمبر ملانے لگی۔ (Ahmad, 2017: 5).

(Usne haath badha kar sel uthaya **aur** jaldi jaldi koi number milane lagi.)

Elini uzatarak telefonu aldı ve hızlıca bir numarayı çevirmeye başladı.

اسنے ایک ہاتھ سے لیپ ٹاپ پرے کیا اور تکیہ نکال کر بیڈ کراؤن کے ساتھ سیدھا لگایا! پھر اس سے ٹیک لگا کر پاؤں سیدھے کر لیے۔ (Ahmad, 2017: 5).

(Usne ek hath se laptop pare kiya **aur** takiya nikal kar bed crown ke sath seedha lagaya, phir us se tek laga kar pauñ seedhe kar liye.)

O, eli ile bilgisayarı uzaklaştırdı ve yastığı çıkarıp yatağın yaslanacak yerinde koydu, sonra ona yaslanıp ayaklarını uzattı.

اور وہ پھول؟ وہ بھی رضا یا فرخ میں سے ہی کسی نے بھیجے ہوں گے، مگر کل رات جب پہلی دفعہ آئے تھے، تب تو فرخ نائٹ ڈیوٹی پہ تھا اور رضا تھا تو اسلام آباد میں ہی، مگر ان دونوں میں سے کسی کو اس کے سبancı کے سلیکشن کے بارے میں کیسے علم ہوا؟ (Ahmad, 2017: 12).

(**Aur** woh phool? Woh bhi Raza ya Farrukh meñ se hi kisi ne bheje hoñge, magar kal raat jab pahli dafa aaye the, tab to Farrukh night duty pe tha **aur** Raza tha to Islamabad meñ hi, magar un donoñ meñ se kisi ko us ke Sabanji ke selection ke baare meñ kaise ilm hua?)

Ve o çiçekler? O da Raza ya da Farrukh tarafından gönderilmiş olabilir ama dün gece ilk geldiğinde Farrukh gece nöbetindeydi ve Raza İslamabad'daydı ama ikisinden birisi benim Sabancıyı kazandığımı nasıl öğrendi?

تمہیں پتا ہوگا کہ وہ کویت میں ہے اور اچھی کمائی کر رہا ہے۔ بس اسی میں وہ اپنی اوقات کو بھول گیا اور پلٹ کر لکھا ہی نہیں کہ چٹھی بھیجی یا نہیں بھیجی، اور ادھر سے جواب آیا یا نہیں آیا۔ (Hussain, 1981: 55)

(Tumheñ pata hoga ki woh Kuwait meñ hai aur achi kamai kar raha hai. Bas isi meñ woh apni aukat bhool gaya **aur** palat kar likha hi nahiñ ki chithi bheji ya nahiñ bheji, **aur** idhar udhar se jawab aaya ya nahiñ aaya.)

Biliyorsun ki Kuwait'te iyi para kazanıyor. Hatta eski zamanlarını unuttu **ve** mektubu gönderip göndermediğini **ve** cevabın oradan gelip gelmediğini yazmadı.

کبھی کبھی کوئی کوا گھبراہٹ کے عالم میں شاخوں سے نکل کر فضا میں بلند ہوتا اور بیٹھے ہوئے کوؤں کی مزاحمت کے باوجود پھر اسی شاخ پہ بیٹھنے کی کوشش کرتا اور کامیاب رہتا۔ (Hussain, 1992: 40)

(Kabhi kabhi koi kauva ghabrahat ke aalam meñ shakonñ se nikal kar fiza meñ buland hota **aur** baithe hue kauvoñ ki mazahamat ke bavajood phir usi shakh pe baithne ki koshish karta **aur** kamyab rahta.

Bazen bir karga panik halinde dallardan havaya kalkar **ve** oturan kargaların direnmesine rağmen tekrar aynı dalda oturmaya çalışır **ve** başarılı olur.

آگے چل کر جب اس نے ایک گنواڑی کو سر پہ گٹھڑی رکھے جاتے ہوئے دیکھا تو اس کی نیت میں پھر فتور آگیا اور سواریوں کے احتجاج کے باوجود اس نے اسے دعوت دے ہی ڈالی۔ (Hussain, 1952:175)

(Aage chal kar jab us ne ek gañvari ko sar pe gathri rakhe jaate hue dekha to us ki niyat meñ phir fitoor aa gaya **aur** savariyoñ ke ehtijaj ke bavajood us ne use daavat de hi dali.)

İleriye gittiğinde, başında bohça taşıyan bir köylü kadını görünce, niyeti tekrar kötü oldu **ve** binicilerin itirazlarına rağmen onu davet etti.

ایک دفعہ شکنتلا نے اس سے کہا تھا کہ کامریڈ تم اپنی داڑھی کے باوجود کافی ڈیشنگ لگتے ہو اور یہ کہ اگر تم ایئر فورس میں چلے جاؤ تو اور بھی killing لگنے لگو۔ (Hyder, 1979 :117).

(Ek dafa Shakuntala ne us se kaha tha ki kamred tum apni darhi ke bavajood kafi dashing lagte ho **aur** yeh ki agar tum air force meñ chale jao to aur bhi killing lagne lago.)

Bir kez Şakuntala ona demişti ki yoldaş sen sakalına rağmen çok yakışıklı görünüyorsun ve eğer sen hava kuvvetlerinde olsan daha fazla yakışıklı gözükeceksin.

جب اسنے نیلی شرٹ کے ساتھ سفید پنٹ پہنی تو کافی ہنڈسم لگ رہا تھا۔

(Jab usne neeli shirt ke **sath** safed pant pehni to kafi khoobsurat lag rahi thi.)

Mavi gömlek **ile** beyaz pantolon giydiğinde çok yakışıklı görünüyordu.

وہ گھر کا بھی اور آفس کا بھی کام کر دیا کریگا۔

(Woh ghar ka **bhi** aur office ka **bhi** kaam kar diya karega.)

O evin işlerini **de** ofisin işlerini **de** yapacak.

کھانا بھی کھا یں گے اور مٹھائی بھی کھا یں گے۔

(Khana **bhi** khayenge aur mithai **bhi** khayenge.)

Yemek **de** yiyeceğiz tatlı **da** yiyeceğiz.

چاہے اسکا بھائی ہو چاہے اسکی ماں، دونوں میں سے کوئی ہی اسکے لندن جانے پر خوش نہ تھا۔

(**Chahe** uski bhai ho **chahe** uska mañ, donoñ meñ se koi hi uske Landan jane par khush na tha.)

Gerek abisi **gerek** annesi olsun, hiç kimse onun Londra'ya gitmesinden memnun değildi.

چاہے میری بہن ہو یا بھائی، دونوں ہی مجھے بہت پیار کرتے ہیں۔

(**Chahe** meri bahan ho **ya** bhai, donoñ hi mujhe bahut pyar karte hain.)

ister ablam **ister** abim olsun, ikisi de beni çok seviyor.

جب میں ترکی جاؤنگا تو استنبول بھی جاؤنگا اور انقرہ بھی جاؤنگا۔

(Jab maiñ Turki jaunga to Istanbul **bhi** jauñga aur Ankara **bhi** jauñga.)

Ben Türkiye'ye gidince **hem** İstanbul'a **hem de** Ankara'ya gideceğim.

چاہے وہ اسکا بیٹا ہو یا اسکی بیوی، میں کسی کو پسند نہیں کرتا۔

(**Chahe** woh uska beta ho **ya** uski biwi, maiñ kisi ko pasand nahiñ karta.)

İster karısı **ister** oğlu olsun, ben hiç birini sevmem.

سفید کاغذ بالکل صاف تھا۔ نہ لکیر' نہ کوئی ڈیزائن۔ بس اسکے وسط میں انگریزی میں تین لفظ

لکھے تھے۔

(Safed kagaz bilkul saaf tha. **Na** lakeer, **na** koi design. Bas uske vast meñ angrezi meñ teen lafz likhe the.)

Beyaz kağıt tamamen beyazdı. **Ne** çizgi, **ne** bir tasarım. Sadece onun ortasında İngilizce üç kelime vardı.

نہ انہوں نے ہمیں جانا نہ ہم نے انہیں پہچانا۔ (Hussain, 1977: 240).

(**Na** unhoñ ne hameñ jana **na** ham ne unheñ pehchana.)

Ne onlar bizi tanıdılar **ne** biz onları tanıdık.

ونہوں نے لاکھ روپے کی بات کہی کہ میاں نہ کوئی سید ہے نہ پٹھان ہے نہ مغل نہ شیخ سب بھنگی چمار تھے۔ (Hussain, 1952: 186).

(Vunhoñ ne lakh rupey ki baat kahi ki miyañ **na** koi sayyad hai **na** pathan hai **na** mugal **na** shekh sab bhangi chamar haiñ.)

Onlar büyük bir şey söylediler ki Miyañ, kimse **ne** Seyyid **ne** Pathan **ne** Moğol **ne** de Şeyhdir, herkes alt kasttan geliyor.

Denkleştirme, Karşılaştırma ve Seçme Bağlaçları:

"ابا نے مجھے کبھی اسکارف لینے یا سر ڈھکنے پہ مجبور نہیں کیا" تھینک گاڈ۔ ہاں ارم گھر سے باہر اسکارف لیتی ہے 'اسکے ابو تایا فرقان' ذرا سخت ہیں نا۔" وہ پھر سے بیڈ کراؤن سے ٹیک لگائے نیم دراز مگن سی بتانے لگی۔ (Ahmad, 2017: 6).

(“Abba ne mujhe kabhi scarf lene **ya** sir dhakne pe majbur nahiñ kiya, thank god. Hañ Iram ghar se bahar scarf leti hai, uske abbu taya Furqan, zara sakht haiñ na.” Woh phir se bed crown se tek lagaye, neem daraz magan si batane lagi.)

“Baba beni başörtü almak **veya** başımı örtmek için hiç zorlamadı, Allah’a şükür. Evet İram evin dışında başını örtüyor, babası Furqan amca biraz sert.” O tekrar yatağa yaslanarak yarı uzanmış halde keyifli bir şekilde anlatmaya başladı.

اور وہ پھول؟ وہ بھی رضا یا فرخ میں سے ہی کسی نے بھیجے ہوں گے، مگر کل رات جب پہلی دفعہ آئے تھے، تب تو فرخ نائٹ ڈیوٹی پہ تھا اور رضا تھا تو اسلام آباد میں ہی، مگر ان دونوں میں سے کسی کو اس کے سبانی کے سلیکشن کے بارے میں کیسے علم ہوا؟ (Ahmad, 2017: 12).

(Aur woh phool? Woh bhi Raza **ya** Farrukh meñ se hi kisi ne bheje hoñge, magar kal raat jab pahli dafa aaye the, tab to Farrukh night duty pe tha aur Raza tha to Islamabad meñ hi, magar un donoñ meñ se kisi ko us ke Sabanji ke selection ke baare meñ kaise ilm hua?)

Ve o çiçekler? O da Raza **ya da** Farrukh tarafından gönderilmiş olabilir ama dün gece ilk geldiğinde Farrukh gece nöbetindeydi ve Raza Islamabad'daydı ama ikisinden birisi benim Sabanji kazandığıme ilişkin nasıl öğrendi?

ابا کو فون کرے یا تایا فرقان کے گھر جاکر کسی سے لفٹ مانگے؟ (Ahmad, 2017: 17).

(Abba ko phone kare **ya** taaya Furkan keg har jaakar kisi se lift mange?)

Babasını arasın **ya** da amca Furkan'nın evine gidip birisinden otostop istesin?

"اوکے.....مجھے کچھ بتانا تھا۔" وہ گردن جھکائے کہنے لگی۔ "میرے ابا نے معلوم نہیں آپکو بتایا یا نہیں مگر میں بتانا ضروری سمجھتی ہوں۔" (Ahmad, 2017: 19).

"Ok.... mujhe kuch batana tha." Who gardan jhukaye kahne lagi. "Mere abba ne malum nahiñ aapko bataya **ya** nahiñ magar maiñ batana zaruri samajhti huñ."

"Peki..... size bişey söylemem gerekiyordu." O başını eğerek söylemeye başladı. "Babam size söyledi mi **ya da** değıl ama benim söylemem lazım."

اگلا سٹاپ آنے پر وہ ایک کشمکش میں گرفتار ہو گیا کہ اترے یا نہ اترے۔ (Hussain, 1993: 71).

(Aglā stop aane par woh ek kashmakash me giraftar ho gaya ki utre **ya** na utre.)

Bir sonraki durak gelince insin **ya da** inmesin diye kafası karıştı.

یا تو وہ پلٹ کر واپس آے گا یا پھر سیدھے چلا جائے گا۔

(**Ya to** woh palat kar wapas aayega **ya phir** seedhe chala jayega.)

Ya da o dönüp geri gelecek **ya da** düz gidecek.

Pekiştirme Bağlacı

Bu bağlaçlar, cümlede birbiriyle ilişkili iki ögeden birini ötekine anlamca göçlendirerek bağlarlar.

اسنے ایک ہاتھ سے لیپ ٹاپ پرے کیا اور تکیہ نکال کر بیڈ کراؤن کے ساتھ سیدھا لگایا پھر اس سے ٹیک لگا کر پاؤں سیدھے کر لیے۔ ساتھ ساتھ وہ زارا کے کہے اندازوں کی تردید بھی کرتی جا رہی تھی۔

"نہیں بلکل نہیں۔"

"ایسا تو ہے ہی نہیں۔"

"ارے میری شادی بھی نہیں ہو رہی۔"

"جی نہیں ارم کی بھی نہیں ہو رہی۔"

"سیریسلی زارا! تمہاری سوچ صرف یہیں تک ہے۔" (Ahmad, 2017: 5).

(Usne ek hath se laptop pare kiya aur takiya nikal kar bed crown ke sath seedha lagaya, phir us se tek laga kar pauñ seedhe kar liye. Sath sath woh Zara ke kahe andazon ki tarheed **bhi** karti jaa rahi thi.

"Nahiñ, bilkul nahiñ."

"Aisa to hai hi nahiñ."

"Are meri shadi **bhi** nahiñ ho rahi.

"Ji nahiñ Iram ki **bhi** nahiñ ho rahi."

"Seriously Zara! Tumahri soch sirf yahiñ tak hai.")

O bir el ile bilgisayarını uzaklaştırdı ve yastığı çıkarıp yatağın yaslanacak yerinde koydu, sonra ona yaslanıp ayaklarını uzattı. Aynı zamaanda Zara'nın söylediklerini **de** reddediyordu.

"Hayır, değil."

"Böyle hiç değil."

"Ya ben **de** evlenmiyorum."

"Hayır İram **da** evlenmiyor."

"Gerçekten Zara! Senin düşüncen sadece bu kadar."

"ہاں، پندرہ منٹ پہلے، ٹھیک ساڑھے دس بجے سلیکشن کی میل آئی ہے۔ تم بھی فورن چیک کرو' تم نے بھی اپلائی کیا تھا، تمہیں بھی میل آئی ہوگی۔" (Ahmad, 2017: 6).

("Hañ, pandrah minute pahle, theek sarhe das baje selection ki mail aai hai. Tum **bhi** fauran check karo, tum ne **bhi** apply kiya tha, tumheñ **bhi** mail aai hogi.")

"Evet, on beş dakika önce, tam on buçukta seçme maili geldi. Sen **de** hemen kontrol et, sen **de** başvurdun, sana **da** mail gelmiş olmalı."

"اوکے تم اب جا کر میل چیک کرو، میں بھی سوتی ہوں، رات بہت ہو گئی ہے (Ahmad, 2017: 6) -"

("Ok tum ab jaakar mail check karo, maiñ **bhi** soti huñ, raat bahut ho gayi hai.")

"Tamam sen şimdi gidip mailini kontrol et, ben **de** uyuyorum, geç oldu."

اگر زارا کو اسنے خود نہ بتایا ہوتا تو وہ سمجھتی کہ یہ اس کی حرکت ہے اور یہ خط سباجی یونیورسٹی کی طرف سے بھی نہیں آ سکتا تھا کیونکہ اس پہ ایک قومی سطح کی کورئیر کمپنی کی مہر لگی تھی، پھر کس نے بھیجا اسے یہ؟ (Ahmad, 2017: 7).

(Agar Zara ko usne khud na bataya hota to woh samajhti ki yeh uski harkat hai aur yeh khat Sabanji University ki taraf se **bhi** nahiñ aa sakta tha kyuñki us pe ek kaumi satah ki courier company ki muhar lagi thi, phir kisne bheja use yeh?)

Eğer Zara'ya kendisi söylemeseydi o zaman anlardı ki bu onun hareketi ve bu mektup Sabancı Üniversitesi tarafından **da** gelemezdi çünkü üzerinde milli kargo firmasının mührü vardı, o zaman kim göndermişti bunu?

"کوئی بات نہیں، ایک دو دن میں آ جائے گی۔ تم فکر نہ کرو۔ ہم نے ساتھ ہی اپلائی کیا تھا، میرا سلیکشن ہو گیا ہے تو تمہارا بھی ہو جائے گا۔" (Ahmad, 2017: 7).

"Koi baat nahiñ, ek do din meñ jayegi. Tum fikr na karo. Hum ne sath hi apply kiya tha, mera selection ho gaya hai to tumhara **bhi** ho jaeyga."

"Önemli değil, bir iki günde gelir. Merak etme. Birlikte başvurduk. Ben seçildim o zaman senin **de** olur."

"ارم کو بھی لینا ہے۔" حیا نے اندر بیٹھ کر دروازہ بند کیا اور انکیشن میں چابی گھمائی، (Ahmad,

- 2017: 7)

("İram ko **bhi** lena hai." Haya ne andar baith kar darwaza band kiya aur ignition meñ chabi ghumai.")

"İrem'i **de** alacağız. Haya içeride oturarak kapıyı kapattı ve anahtarı kontağa çevirdi."

اگر میں تمہاری زندگی سے چلا بھی جاؤں تب بھی میں تمہاری یادوں میں اسی طرح آتا رہوں گا۔

(Agar maiñ tumhari zindagi se chala bhi jauñ **tab bhi** maiñ tumhari yadoñ meñ aata rahuñga.)

Hayatından gitsem **bile** aklına hep böyle geleceğim.

تم اسے مار بھی لو تب بھی وہ لوٹ کر تمہارے پاس ہی آے گا۔

(Tum use maar bhi lo **tab bhi** who laut kar tumhare paas hi aayega.)

Sen onu dövsen **bile** o geri dönüp sana gelecek.

میں پنکھا فل بھی کر دوں تب بھی گرمی میں کوئی خاص فرق نہیں پڑنے والا۔

(Maiñ pankha full bhi kar duñ **tab bhi** garmi meñ koi khas fark nahiñ parne wala.)

Ben vantilatörü ful açsam **bile** sıcaklıkta hiç bir fark olmaz.

Nöbetleşme Bağlaçları

Bu gruba girenler, cümledeki iki öge arasında, çeşitli yönlerden seçenekli bir bağlama işlevi yüklenmişlerdir.

جب میں ہندوستان میں تھا تو **کبھی** دہلی میں تو **کبھی** آگرہ میں رہتا تھا۔

(Jab maiñ Hindustan meñ tha to **kabhi** Dehli meñ to **kabhi** Agra meñ rahta tha.)

Hindistan'dayken **bazen** Delhi'de **bazen** Agra'da oturuyordum.

کبھی تو وہ ایسے اچھے سے پیش آتا ہے جیسے کہ اسے اچھا کوئی ہے نہیں اور **کبھی** ایسے بدتمیزی سے پیش آتا ہے جیسے کہ اسے برا اس دنیا میں کوئی ہے ہی نہیں۔

(**Kabhi** to woh aise ache se pesh aata hai jaise ki usse acha koi hai hi nahiñ aur **kabhi** aise badtameezi se pesh aata hai jaise ki usse bura is duniya meñ koi hai hi nahiñ.)

Bazen o, o kadar iyi davranıyor ki sanki ondan daha iyisi yok ve **bazen** öyle kötü davranıyor ki sanki bütün dünyada ondan kötüsü yok.

پڑھنے کے معاملے میں بہت ہی چوری ہوں، **کبھی** تو ناول ہی پڑھتا ہوں **کبھی** صرف تاریخی کتابیں۔

(Parhne ke maamle meñ bahut hi choosi huñ, **kabhi** to novel hi parhta huñ **kabhi** sirf tareekhi kitabeñ.)

Okuma konusunda çok seçiciyim, **bazen** roman okuyorum **bazen** sadece tarihi kitapları.

دونوں بھائیوں میں بہت فرق ہے، ایک خوش مزاج ہے تو ایک بہت ہی غصے والا۔

(Dnoñ bhaiyoñ meñ bahut fark hai, **ek** khush mizaj hai to **ek** bahut hi gusse wala.)

İki kardeş arasında çok fark var, **biri** mutlu **biri** sinirlidir.

دونوں دیش ایک دوسرے سے کافی دور ہیں، ایک شمال میں ہے ایک جنوب میں۔

(Donoñ desh ek doosre se kafi door haiñ, **ek** shumal meñ hai **ek** junub meñ.)

İki ülke birbirine bayağı uzaktır, **biri** sağda **biri** soldadır.

دنیا ایک سرائے کی طرح ہے، کوئی آتا ہے تو کوئی جاتا ہے۔

(Duniya ek saray ki tarah hai, **koi** aata hai to **koi** jaata hai.)

Dünya bir saray gibidir, **kimi** geliyor **kimi** gidiyor.

اتنی زیادہ افرا-تفری مچی تھی کہ کوئی دوڑ رہا تھا کوئی وہیں اپنی جگہ پر رکا تھا۔

(İtni zyadah afra-tafrii machi thi ki **koi** daur raha tha **koi** wahiñ apni jagah par ruka tha.)

O kadar çok kargaşa vardı ki **kimi** koşuyordu **kimi** kendi yerinde duruyordu.

“Zıtlık” bildiren cümle bağlayıcıları:

Bu bağlayıcılar, cümlelerden birinin gösterdiği yargıyı ötekine karşı çıkma, karşılama işlevi ile bağlarlar.

"بس ایک چھوٹا سا مسئلہ ہے' لیکن ہم اس کے بارے میں اپنی فیملیز کو آگاہ نہیں کریں گے۔"
" (Ahmad, 2017: 6)

(“Bas ek chota sa masla hai, **lekin** hum iske bare meñ apni families ko agah nahiñ kareñge.”)

“Sadece küçük bir mesele var, **ama** biz bunun hakkında ailemizle konuşmayacağız.”

دونوں گھروں کی درمیانی دیوار میں آنے جانے کا راستہ بھی موجود تھا، لیکن اسے جب ارم کو پک کرنا ہوتا، تو وہ اس کے گیٹ پہ ہارن دیا کرتی تھی۔ (Ahmad, 2017: 8).

(Donoñ gharoñ ki darmiyani deewar meñ aane jaane ka rasta bhi maujood tha, **lekin** use jab Iram ko pick karna hota, to woh us ke gate pe horn diya karti thi.)

İki evin ortasındaki duvarda bir geçit vardı, **ama** Iram’ı aldığı zaman kapısında kornayı çalıyordu.

اور وہ پھول؟ وہ بھی رضا یا فرخ میں سے ہی کسی نے بھیجے ہوں گے، مگر کل رات جب پہلی دفعہ آئے تھے، تب تو فرخ نائٹ ڈیوٹی پہ تھا اور رضا تھا تو اسلام آباد میں ہی، مگر ان دونوں میں سے کسی کو اس کے سبانی کے سلیکشن کے بارے میں کیسے علم ہوا؟ (Ahmad, 2017: 12).

(Aur woh phool? Woh bhi Raza ya Farrukh me se hi kisi ne bheje hoñge, **magar** kal raat jab pahli dafa aaye the, tab to Farrukh night duty pe tha aur Raza tha to Islamabad meñ hi, **magar** un donoñ meñ se kisi ko us ke Sabanji ke selection ke baare meñ kaise ilm hua?)

Ve o çiçekler? O da Raza ya da Farrukh tarafından gönderilmiş olabilir **ama** dün gece ilk geldiğinde Farrukh gece nöbetindeydi ve Raza Islamabad'daydı **ama** ikisinden birisi benim Sabancıyı kazandığımı nasıl öğrendi?

"اوکے.....مجھے کچھ بتانا تھا۔" وہ گردن جھکائے کہنے لگی۔ "میرے ابا نے معلوم نہیں آپکو بتایا یا نہیں مگر میں بتانا ضروری سمجھتی ہوں۔" (Ahmad, 2017: 19).

"Ok.... mujhe kuch batana tha." Woh gardan jhukaye kahne lagi. "Mere abba ne malum nahiñ aapko bataya ya nahiñ **magar** maiñ batana zaruri samajhti huñ."

"Peki..... size bir şey söylemem gerekiyordu." O başını eğerek söylemeye başladı. "Babam size söyledi mi söylemedi mi? **Ama** benim söylemem lazım."

اس نے سونے کی کوشش کی مگر تھک جانے کے باوجود اسے نیند نہیں آئی۔ (Hussain, 1981: 30)

(Us ne sone ki koshish ki **magar** thak jane ke bavajood use neend nahiñ aai.)

Uyumaya çalıştı **ama** yorgun olmasına rağmen uyuyamadı.

میں نے اسے بہت سمجھایا مگر اس کے باوجود بھی وہ زد پر اڑا رہا۔

(Maiñ ne use bahut samjhaya magar **iske bavajood** bhi woh zid par ara raha.)

Ben ona çok anlattım ama **buna rağmen** o inadını bırakmadı.

تم چاہے جتنی بھی کوشش کر لو۔ اس کے باوجود بھی میں آج ہی جاؤنگا۔

(Tum chahe jitni bhi koshish kar lo. **iske bawajood** bhi maiñ aaj hi jauñga.)

Sen ne kadar istersen ısrar et. **Buna rağmen** ben bugün gideceğim.

تم یہ کام بہت اچھے سے جانتے ہو اس لئے میں چاہتا ہوں کہ تم چلے جاؤ، نہیں تو میں ہی چلا جاتا۔

(Tum yeh kaam bahut ache se jante ho isliye maiñ chahta huñ ki tum chale jao, **nahiñ to** maiñ hi chala jaata.)

Sen bu işi çok iyi biliyorsun bunun için senin gitmeni istiyorum **yoksa** ben giderdim.

ابھی بھی وقت ہے مان جاؤ! ورنہ میں چلا جاؤنگا۔

(Abhi bhi waqt hai maan jao! **warna** maiñ chala jauñga.)

Şimdi de vakit var anla! **yoksa** ben giderim.

“Açıklama” bilidren cümle bağlayıcıları:

Açıklama bağlayıcıları, başlarında veya içinde bulundukları cümleleri, kendilerinden önce veya sonra gelen cümlelere açıklama işlevi ile bağlarlar.

اگر زارا کو اسنے خود نہ بتایا ہوتا تو وہ سمجھتی کہ یہ اس کی حرکت ہے اور یہ خط سباجی یونیورسٹی کی طرف سے بھی نہیں آ سکتا تھا کیونکہ اس پہ ایک قومی سطح کی کورئیر کمپنی کی مہر لگی تھی، پھر کس نے بھیجا اسے یہ؟ (Ahmad, 2017: 7).

(Agar Zara ko usne khud na bataya hota to woh samajhti ki yeh uski harkat hai aur yeh khat Sabanji University ki taraf se bhi nahiñ aa sakta tha **kyuñki** us pe ek kaumi satah ki courier company ki muhar lagi thi, phir kisne bheja use yeh?)

Eğer Zara’ya kendisi söylemeseydi o zaman anlardı ki bu onun hareketi ve bu mektup Sabancı Üniversitesi tarafından da gelemezdi **çünkü** üzerinde milli kargo firmasının mührü vardı, o zaman kim göndermişti bunu?

آج کا دن بہت ہی مشغول رہنے والا ہے کیونکہ آج چھٹی ہے۔

(Aaj ka din bahut hi mashgul rahne wala hai **kyuñki** aaj chutti hai.)

Bugün çok meşgul olacak **çünkü** bugün izinli.

آج شام کو کھانے پر نہیں آ پاؤنگا کیونکہ آج بہت ہی کام ہے۔

(Aaj sham ko khane par nahiñ aa pauñga **kyuñki** aaj bahut hi kaam hai.)

Bu akşam yemeğe gelemeyeceğim **çünkü** çok işim var.

اسنے ایک ہاتھ سے لیپ ٹاپ پرے کیا اور تکیہ نکال کر بیڈ کراؤن کے ساتھ سیدھا لگایا! پھر اس سے ٹیک لگا کر پاؤں سیدھے کر لیے۔ ساتھ ساتھ وہ نفی میں سر ہلاتی زارا کے کہے اندازوں کی تردید بھی کرتی جا رہی تھی۔ (Ahmad, 2107: 5).

(Usne ek hath se laptop pare kiya aur takiya nikal kar bed crown ke sath seedha lagaya, phir us se tek laga kar pauñ seedhe kar liye. **Sath sath** woh nafi meñ sar hilati Zara ke kahe andazoñ ki tardeed bhi karti jaa rahi thi.)

O bir el ile bilgisayarı uzaklaştırdı ve yastığı çıkarıp yatağın yaslanacak yerinde koydu, sonra ona yaslanıp ayaklarını uzattı. **Aynı zamanda** başını hayır anlamında sallayarak Zara’nın söylediklerini de reddediyordu.

وہ پڑھ بھی رہا تھا اور ساتھ ساتھ ٹیلی ویژن بھی دیکھ رہا تھا۔

(Woh parh bhi raha tha aur **sath sath** television bhi dekh raha tha.)

O ders de çalışıyordu ve **aynı zamanda** televizyon da izliyordu.

توصیف گھر میں داخل ہوا اور اسی وقت میں بھی داخل ہوا۔

(Tauseef ghar meñ dakhil hua aur **usi wakt** maiñ bhi dakhil hua.)

Tauseef eve girdi ve **aynı zamanda** ben de girdim.

پولیس نے چوروں کو چاروں طرف سے گھیر لیا تھا اور اب اس صورت حال میں ایک ہی چارہ تھا کی وہ سرینڈر کر دیں۔

(Polis ne choroñ ko charoñ taraf se gher liya tha aur ab **is surat-i hal meñ** bas ek hi chara tha ki woh surrender kar deñ.)

Hırsızların dört tarafını polis sarmıştı ve şimdi **bu durumda** teslim olmaktan başka çareleri yoktu.

اسکی طبیعت کافی خراب تھی۔ اس صورت حال میں اسکا شہر سے باہر جانا ٹھیک نہیں تھا۔

(Uski tabiyat kafi kharab thi. **Is surat-i hal meñ** uska sheher se baahar jana theek nahiñ tha.)

O çok hastaydı. **Bu durumda** şehri terk etmesi pek iyi değildi.

اس مقابلے کی شرائط کافی مشکل ہیں اور اس صورت حال میں اسمیں حصہ لینا صحیح نہیں ہوگا۔

(Us mukable ki sharait kafi mushkil haiñ aur **is surat-i hal meñ** usmeñ hissa lena sahi nahiñ hoga.)

O yarışmanın koşulları bayağı zordur ve **bu durumda** buna katılmak doğru değildir.

ارم ان دونوں سے جونیئر تھی اور اس کا ڈیپارٹمنٹ بھی دوسرا تھا، سو زارا کی اس سے زیادہ ملاقات نہ تھی۔ (Ahmad, 2017: 8).

(Iram un donoñ se junior thi aur us ka department bhi doosra tha, **so** Zara ki us se zyada mulaqat na thi.

İram o ikisinden bir alt sınıftaydı ve bölümü de başkaydı, **dolayısıyla** Zara onunla pek karşılaşmıyordu.

ادھر ساتواں سمسٹر پورا کر کے اسے فروری میں پانچ ماہ کے لیے ترکی جانا تھا (ابھی دسمبر چل رہا تھا)، جہاں اس کے اپنے مضامین (شریعہ اینڈ لاء) تو نہ تھے کہ ترکی کا قانون پاکستان کے قانون سے مختلف تھا، سو پانچ ماہ کے لیے وہ اپنی مرضی سے کوئی بھی مضمون پڑھ سکتی تھی۔ پھر واپس پاکستان آکر اسے ایل ایل بی کا آٹھواں سمسٹر شروع کرنا تھا۔ (Ahmad, 2017: 9).

(İdhar satvañ semester poora karke use farvari meñ panch mah ke liye Turki jana tha (abhi disambar chal raha tha), jahañ uske apne mazameen (shariya and law) to na the ki Turki kanoon Pakistan ke kanoon se mukhtalif tha, **so** panch mah ke liye woh apni marzi se koi bhi mazmoon parh sakti thi. Phir vapas Pakistan aakar use L.L.B. ka aathwañ semester shuru karna tha.)

Yedinci yarıyılı tamamladıktan sonra, şubat ayında (şimdi aralık var) beş ay için Türkiye'ye gidecek, Türk kanunları Pakistan kanunlarından farklı olduğu için orada kendi dersleri (şariat ve hukuk) yoktu, **dolayısıyla** beş ay için istediği dersleri alabilirdi. Sonra Pakistan'a geri dönüp LLB'nin sekizinci dönemine başlayabilir.

“Üsteleme” bildiren cümle bağlayıcıları:

Bu bağlayıcılar cümleleri üsteleme işleviyle birbirine bağlar.

میرے پاس وقت تو نہیں ہے لیکن **پھر بھی** اُنے کی کوشش کرونگا۔

(Mere pas wakt to nahiñ hai lekin **phir bhi** aane ki koshish karuñga.)

Zamanım yok ama **yine de** gelmeye çalışacağım.

ہم اسے بہت پسند نہیں کرتے ہیں مگر **پھر بھی** وہ بار بار ہمارے سامنے آ جاتا ہے۔

(Hum use bahut pasand nahiñ karte haiñ magar **phir bhi** woh bar bar hamare samne aa jata hai.)

Biz onu çok sevmiyoruz ama **yine de** o tekrar tekrar karşımıza geliyor.

ایک تو تم دونوں کی آپس میں بنتی نہیں مگر **پھر بھی** تم دونوں ساتھ ہی گھومتے ہو۔

(Ek to tum donoñ ki aapas meñ banti nahiñ magar **phir bhi** tum donoñ sath hi ghoomte ho.)

Bir de siz ikiniz anlaşıyorunuz ama **yine de** birlikte dolaşıyorsunuz.

Diğer bağlayıcılar:

Bazı cümle bağlayıcıları yüklendikleri temel işlevlerin dışında bağlama göre farklı anlamlar kazanırlar. İstek, benzerlik, beraberlik, teklif, kabullenme, tercih, özetleme vb. bu işlevler arasındadır.

اگر زارا کو اسنے خود نہ بتایا ہوتا تو وہ سمجھتی کہ یہ اس کی حرکت ہے اور یہ خط سباجی یونیورسٹی کی طرف سے بھی نہیں آ سکتا تھا کیونکہ اس پہ ایک قومی سطح کی کورئیر کمپنی کی مہر لگی تھی، پھر کس نے بھیجا اسے یہ؟ (Ahmad, 2017: 7).

(**Agar** Zara ko usne khud na bataya hota to woh samajhti ki yeh uski harkat hai aur yeh khat Sabanji University ki taraf se bhi nahiñ aa sakta tha kyunñki us pe ek kaumi satah ki courier company ki muhar lagi thi, phir kisne bheja use yeh?)

Eğer Zara'ya kendisi söylemeseydi o zaman anlardı ki bu onun hareketi ve bu mektup Sabancı Üniversitesi tarafından da gelemeydi çünkü üzerinde milli kargo firmasının mührü vardı, o zaman kim göndermişti bunu?

ایک دفعہ شکنتلا نے اس سے کہا تھا کہ کامریڈ تم اپنی داڑھی کے باوجود کافی ڈیشنگ لگتے ہو اور یہ کہ اگر تم ایئر فورس میں چلے جاؤ تو اور بھی killing لگتے لگو۔ (Hyder, 1979 :117).

(Ek dafa Shakuntala ne us se kaha tha ki kamred tum apni darhi ke bavajood kafi dashing lagte ho aur yeh ki **agar** tum air force meñ chale jao to aur bhi killing lagne lago.)

Bir kez Şakuntala ona demişti ki yoldaş sen sakalına rağmen çok yakışıklı görünüyorsun ve **eğer** sen hava kuvvetlerinde olsan daha fazla yakışıklı gözükeceksin.

اگر تم بازار جا رہے ہو تو وہاں سے کھانے کا سامان لے آنا۔

(**Agar** tum bazar jaa rahe ho to wahañ se khane ka saman le aana.)

Eğer pazara gidiyorsan oradan yiyecek şeyler al.

اگر میں بھی کام نہیں کرونگا تو پھر گھر کا خرچ کون چلائے گا۔

(**Agar** maiñ bhi kaam nahiñ karuñga to ghar ka kharch kaun chalayega.)

Eğer ben de çalışmazsam o zaman evdeki masrafları kim karşılayacak.

کاش کے اسکا بھی کوئی بڑا بھی ہوتا۔

(**Kaash ke** uska bhi koi bara bhai hota.)

Keşke onun de abisi olsaydı.

کاش کے ہم اپنے بچپن میں واپس لوٹ پاتے۔

(**Kaash ke** hum apne bachpan meñ vapas laut paate.)

Keşke çocukluğumuza geri dönebilseydik.

کاش کے وہ اب بھی میری زندگی میں ہوتی۔

(**Kaash ke** ab bhi woh meri zindagi meñ hoti.)

Keşke hâlâ hayatımda olsaydı.

حیا نے گلدستہ اٹھایا اور چہرے کے قریب لاکر آنکھیں موندے سونگھا۔ دلفریب تازگی بھری مہک اس کے اندر تک اتر گئی۔ پھول بالکل تازہ تھے 'جیسے' ابھی ابھی توڑے گئے ہوں (Ahmad, 2017: 7)

(Haya ne guldasta uthaya aur chehre ke qareeb laakar aankheñ moonde soongha. Dildareb tazgi bhari mahak uske andar tak utar gai. Phool bilkul taaza the, **jaise** abhi abhi tore gaye hoñ.)

Haya çiçek demetini aldı ve yüzünün yanına getirip gözlerini kapatarak kokladı. Çekici bir taze kokuyu içine kadar hissetti. Çiçekler kesinlikle tazelerdi, **sanki** yeni koparıldılar.

وہ **جیسے** چونک اٹھی 'بوتل وہیں سلیب پہ رکھ کر اس طرف آئی۔' (Ahmad, 2017: 6).

(Woh **jaise** chaunk uthi, botal wahiñ slaib pe rakh kar us taraf aai.)

O **sanki** şaşırdı, şişeyi masaya bırakıp o tarafa geldi.

"**جیسے** میں جانتی نہیں ہوں کی یہ سارے رنگ ڈھنگ کس لیے ہوتے ہیں، ایک میرے ہی بیٹے ملے ہیں اس کو پاگل بنانے کے لیے۔" (Ahmad, 2017: 11).

("Jaise maiñ janti nahiñ huñ ki ye saare rang dhang kis liye hote haiñ, ek mere hi bete mile haiñ us ko pagal banane ke liye.")

"Sanki ben bilmiyor muyum ki bu edalar ne için, sadece benim oğullarım kaldı peşine koşturmak için."

کبھی تو وہ ایسے اچھے سے پیش آتا ہے **جیسے** کہ اسے اچھا کوئی ہے نہیں اور کبھی ایسے بدتمیزی سے پیش آتا ہے **جیسے** کہ اسے برا اس دنیا میں کوئی ہے ہی نہیں -

(Kabhi to woh aise ache se pesh aata hai **jaise** ki usse acha koi hai hi nahiñ aur kabhi aise badtameezi se pesh aata hai **jaise** ki usse bura is duniya meñ koi hai hi nahiñ.)

Bazen o, o kadar iyi davranıyor ki **sanki** ondan daha iyisi yok ve bazen öyle kötü davranıyor ki **sanki** bütün dünyada ondan kötüsü yok.

"بلکہ تم یوں کرو، تم گیس کرو کہ میں تمہیں کیا بتانے والی ہوں۔" (Ahmad, 2017: 5)

(Balki tum yuñ karo, tum guess karo **ki** maiñ tumheñ kya batane vali huñ.)

Hatta sen şöyle yap, tahmin et **ki** ben sana ne söyleyeceğim.

"کین یو بلیو اٹ زارا! کہ مجھے یورپی یونین نے اسکالرشپ کے لیے سلیکٹ کر لیا ہے؟" (Ahmad, 2017: 5).

("Can you believe it Zara! **ki** mujhe Europi Union ne scholarship ke liye select kar liya hai?")

"İnanır mısın Zara! **Ki** Avrupa Birliği beni burs için seçti?"

یہ کیا مذاق تھا؟ بھلا خط بھیجنے والے کو کیسے پتا کہ وہ سباجی جا رہی ہے؟ (Ahmad, 2017: 7).

7)

(Yeh kya mazak tha? Bhala khat bhejne wale ko kaise pata **ki** woh sabanji jaa rahi hai?)

Bu nasıl bir şakaydı. Mektup gönderen kişi nasıl biliyordu **ki** o Sabancı'ya gidiyor?

اگر زارا کو اسنے خود نہ بتایا ہوتا تو وہ سمجھتی کہ یہ اس کی حرکت ہے اور یہ خط سباجی یونیورسٹی کی طرف سے بھی نہیں آ سکتا تھا کیونکہ اس پہ ایک قومی سطح کی کورئیر کمپنی کی مہر لگی تھی، پھر کس نے بھیجا اسے یہ؟ (Ahmad, 2107: 7).

(Agar Zara ko usne khud na bataya hota to woh samajhti **ki** yeh uski harkat hai ve yeh khat Sabancı University ki taraf se bhi nahiñ aa sakta tha kyunñki us pe ek kaumi satah ki courier company ki muhar lagi thi, phir kisne bheja use yeh?)

Eğer Zara'ya kendisi söylemeseydi o zaman anlardı **ki** bu onun hareketi ve bu mektup Sabancı Üniversitesi tarafından da gelemezdi çünkü üzerinde milli kargo firmasının mührü vardı, o zaman kim göndermişti bunu?

تمہیں پتا ہوگا کہ وہ کویت میں ہے اور اچھی کمائی کر رہا ہے - (Hussain, 1981: 55).

(Tumheñ pata hoga **ki** woh Kuwait meñ hai aur achi kamai kar raha hai..)

Biliyorsun **ki** Kuwait'te iyi para kazanıyor.

"ہیلو زارا؟" شاید رابطہ مل گیا تھا" تب ہی وہ دبے دبے جوش سے چہکی۔ "کیسی ہو؟ سو تو نہیں گئی تھیں؟ حیا بول رہی ہوں۔" (Ahmad, 2107: 5).

("Hello Zara?" **Shayad** rabta mil gaya tha, tab hi woh dabe dabe josh se chehki." Kaisi ho? So to nahiñ gayi thiñ? Haya bol rahi huñ.")

"Alo Zara?" (**belki** iletışim kurulmuştu!) onun için o heyecanla konuştu. "Nasılsın? Uyuyor muydun? Ben Haya."

اس پل کھڑکی کے باہر اس پار کچھ کھڑکا تھا۔ وہ چونک کر دیکھنے لگی۔ قد آدم کھڑکیوں کے آگے بھاری پردے گرے تھے، البتہ پیچھے جالیاں کھلی تھیں شاید اس کا وہم تھا۔ (Ahmad, 2017: 6).

(Us pal khirki ke baahar us paar kuch kharka tha. Woh chaunk kar dekhne lagi. Kad aadam khirkiyoñ ke aage bhari parde gire the, albatta peeche jaliyañ khuli thiñ. **Shayad** us ka vaham tha.)

O anda pencerenin diğer tarafından bir ses geldi. O şaşırarak baktı. Kocaman pencerelerin önünde ağır perdeler vardı, elbette arkasındaki pencere açıktı. **Belki** onun vehmiydi.

"ہاں، مارکیٹ جا رہی تھی ارم کے ساتھ۔ داور بھائی کی مہندی کا فنکشن ہے اور میرے لہنگے کے ساتھ کی بائی بیلز گم ہو گئی ہے۔ شاید کام والی اٹھا کے لے گئی ہے۔" (Ahmad, 2017: 7)

("Hañ, market ja rahi thi Iram ke sath. Dawar bhai ki mehndi ka function hai aur mere lehnge ke sath ki high heels gum ho gai hai. **Shayad** kaam wali utha ke le gai hai.)

"Evet, İram ile markete gidiyordum. Dawar abinin kına gecesi var ve benim lehnge ile birlikte olan ökçeler kaybolmuş. **Belki** hizmetçi kadın almış.

اس نے کچھ خاص شاپنگ نہیں کی تھی۔ شاید وہ صرف ان کے ساتھ آؤٹنگ پر آئی تھی (Ahmad, 2017: 9) -

(Us ne kuch khas shopping nahiñ ki thi. **Shayad** woh sirf un ke sath outing par aai thi.)

O pek bir şey almadı. **Belki** o sadece onlarla hava almak için dışarıya çıktı.

4.3. Ünlemler

Ünlemler göndericinin çeşitli duygularını alıcıyla olan iletişimlerinde bazı söz edimlerini karşılayan doğadaki sesleri taklit etmek suretiyle yeni kelimeler türetebilen anlamlı ve görevli birimlerdir.

Urducada da ünlemler kullanılır ama Türkçeye göre bunların sayısı azdır ve konuşma dilinde de bunların kullanılışına pek rastlanmaz. Türkçe bu açıdan zengin bir dildir ve aşağıdaki örnekler Türkçe ile Urducada ortak olan ünlemlerin bazılarını gösterir:

Duygu Bildiren Ünlemler:

"صرف تمہارا نام ہے ہمارے ڈیپارٹمنٹ سے اور انوائرنمنٹل سائنسز کی ایک لڑکی خدیجہ کا نام ہے۔ میرا خیال ہے میرا سلیکشن ہی نہیں ہوا۔"

"اوہ۔" اسے واقعاً افسوس ہوا۔ رات فون کال کے بعد اس کی زارا سے اب بات ہو رہی تھی۔
(Ahmad, 2017: 7)

("Sirf tumhara naam hai hamare department se aur environmental sciences ki ek larki khadeeja ka naam hai. Mera khayal hai mera selection hi nahiñ hua.")

"Ooh." Use waqiatan afsos hua. Rat phone call ke bad us ki Zara se ab baat ho rahi thi.)

"Bizim bölümümüzden sadece senin ismin var ve çevre bilimlerinin bir kızı Khadeeja'nın ismi var. Bence ben kazanamadım."

"Ya." O gerçekten üzüldü. Gece telefonda konuştuktan sonra şimdi Zara'yla konuşuyordu.

اوہ! یہ خبر سنکر بہت افسوس ہوا۔

(Oh! ye khabar sunkar bahut afsos hua.)

Ya! bu haberi duyduğuma çok üzüldüm.

آہ! سر درد سے پھٹا جا رہا ہے۔

(Aah! sar dard se phata jaa raha hai.)

Ah! başım ağrıdan patlayacak.

Yukarıdaki örnekerde bulunan ünlemler Türkçede olduğu gibi Urdu dilinde de daha çok acıma, acı duyma işlevinde kullanılmaktadır.

شباباش احمد! تم نے اسکی مدد کرکے بہت اچھا کیا۔

(Shabash Ahmed! tumne uski madad karke bahut acha kiya.)

Aferin Ahmed! Ona yardım ederek çok iyi yaptın.

شباباش بیٹے! بس ایسے ہی دل لگا کر پڑھائی کرتے رہو۔

(Shabash bete! bas aise hi dil laga kar parhte raho.)

Aferin oğlum! Hep böyle güzelce ders çalış.

Bu örneklerdeki ünlem iki dilde de aynı takdir etme işlevinde kullanılmaktadır.

انشاللہ! ایک دن میں بھی ترکی جاؤنگا۔

(**Inshallah!** ek din maiñ bhi Turki jauñga.)

İnşallah! Bir gün ben de Türkiye'ye gideceğim.

تو کل تم بھی آرہے ہو نہ؟

انشاللہ! آؤنگا۔

(To kal tum bhi aa rahe ho na?

İnshallah! aaunga.)

O zaman yarın sen de geliyorsun?

İnşallah! Geleceğim.

Yukarıdaki örneklerde bulunan ünlem Türkçe ile Urduçada istek, arzu bildirme işlevindedir.

"ہاں۔ چلو پھر جلدی نکلتے ہیں۔" زارا فورن تیار ہو گئی اور فرنٹ سیٹ کی طرف بڑھی۔
(Ahmad, 2017: 7).

("Hañ. **Chalo phir** jaldi nikalte haiñ." Zara fauran tayyar ho gai aur front seat ki taraf barhi.)

"Evet. **Haydi** hemen çıkalım." Zara hemen hazır oldu ve ön koltuğa doğru ilerledi.

چلو کھانا کھانا شروع کرتے ہیں۔

(**Chalo** khana khana shuru karte haiñ.)

Hadi yemek yemeye başlayalım.

Bu örneklerdeki ünlem yöneltme işlevi ifade etmektedir.

"کل احمد نے خدخوشی کر لی۔"

"واقع میں!"

("Kal Ahmed ne khudkhushi kar li."

"**Waqai meñ!**")

"Dün Ahmet intihar etti."

"**Gerçekten mi!**"

"اسنے جس ایراسمس اسکالر شپ کے لئے اپلائی کیا تھا وہ بھی ہو گئی اور اب وہ جرمنی جا رہا ہے۔"

"سچ میں!"

("Usne jis Erasmus scholarship ke liye apply kiya tha who bhi ho gai aur ab woh Germany jaa raha hai.")

"Sach meñ!")

"Başvurduğu Erasmus bursunu da kazanmış ve şimdi Almanya'ya gidiyor."

"Gerçekten mi!"

"ہم نے مقابلے میں دس لاکھ ڈالر جیتے۔"

"کیا!"

("Humne mukable meñ das lakh dollar jeete.")

"Kya!")

"Biz yarışmada bir milyon doları kazandık."

"Ne!"

Şaşkınlık durumunda ağızdan birden çıkan bu ünlemler Urduca ile Türkçede aynı işlevde bulunur.

"کین یو بلیو اٹ زارا! کہ مجھے یورپی یونین نے اسکالرشپ کے لیے سلیکٹ کر لیا ہے؟" (Ahmad, 2017: 5).

("Can you believe it **Zara!** ki mujhe Europi Union ne scholarship ke liye select kar liya hai?")

"İnanır mısın **Zara!** Ki Avrupa Birliği beni burs için seçti?"

اے لڑکے! ذرا یہاں تو آؤ۔

(Ey larke! zara yahañ to aao.)

Ey çocuk! Biraz buraya gel.

"احمد! آج شام کو سنیما چلتے ہیں۔"

("Ahmad! Aaj sham ko cinema chalte haiñ.")

"Ahmet! Bu akşam sinemaya gidelim."

Yukarıdaki örneklerde bulunan ünlemler Türkçe ve Urduçada seslenme veya hitap etmek için kullanılır.

“Cevap verme, onaylama, kabullenme, red, inkâr, gizleme” bildiren ünlemler:

"ارے نہیں' داور بھائی کی شادی کے متعلق نہیں ہے۔" دوسری جانب زارا نے کچھ کہا تو اسنے فورن تردید کی۔ (Ahmad, 2017: 5).

("Are nahiñ, Davar bhai ki shadi ke mutallik nahiñ hai." Doosri janib Zara ne kuch kaha to usne fauran tardid ki.)

"Yok ya, Davar abinin düğününe ilişkin değil." Öte yandan Zara bir şey söylediğinde o hemen inkar etti.

"نہیں' بلکل نہیں۔"

"ایسا تو ہے ہی نہیں۔"

"ارے میری شادی بھی نہیں ہو رہی۔"

"جی نہیں ارم کی بھی نہیں ہو رہی۔"

"سیریسلی زارا! تمہاری سوچ بس یہیں تک ہے۔" (Ahmad, 2017: 5)

("Nahiñ, bilkul nahi.")

"Aisa to hai hi nahiñ."

"Are meri shadi bhi nahiñ ho rahi.

"Ji nahiñ Iram ki bhi nahiñ ho rahi."

"Seriously Zara! Tumahri soch bas yahiñ tak hai.")

"Hayır, değil."

"Böyle hiç değil."

"Ya ben evlenmiyorum."

"Hayır İram da evlenmiyor."

"Gerçekten Zara! Senin düşüncen sadece bu kadar."

"ہاں' پندرہ منٹ پہلے' ٹھیک ساڑھے دس بجے سلیکشن کی میل آئی ہے۔ تم بھی فورن چیک کرو"

تم نے بھی اپلائی کیا تھا' تمہیں بھی میل آئی ہوگی۔" (Ahmad, 2017: 6).

“**Hañ**, pandrah minute pahle, theek sarhe das baje selection ki mail aai hai. Tum bhi fauran check karo, tum ne bhi apply kiya tha, tumheñ bhi mail aai hogi.”)

“**Evet**, on beş dakika önce , tam on buçukta seçme maili geldi. Sen de hemen kontrol et, sen de başvurdun, sana da mail gelmiş olmalı.”

"نہیں، اسپین کی Deusto نے نہیں بلکہ ترکی کی سبancı یونیورسٹی نے ہمیں سلیکٹ کیا ہے اور اب ہم ایک سمسٹر پڑھنے کے لیے استنبول جا رہے ہیں۔" (Ahmad, 2017: 6).

“**Nahiñ**, Spain ki Deusto ne nahiñ balki Turkey ki Sabancı university ne hameñ select kiya hai aur ab hum ek semester parhne ke liye Istanbul ja rahe haiñ.”

“**Hayır**, İspanya’nın Deusto değil de Türkiye’nin Sabancı Üniversitesi bizi kabul etti ve şimdi biz bir dönem eğitim görmek için İstanbul’a gidiyoruz.”

"ہاں میں نے سبancı کو نیٹ پہ دیکھا ہے۔ بہت خوب صورت یونیورسٹی ہے 'مگر....'" (Ahmad, 2017: 6).

“**Hañ** maine Sabancı ko net pe dekha hai. Bahut Khoobsurat university hai, magar....”)

“**Evet** ben Sabancı’yı internette gördüm. Çok güzel bir üniversite, meğer....”

"ہاں۔ چلو پھر جلدی نکلتے ہیں۔" زارا فورن تیار ہو گئی اور فرنٹ سیٹ کی طرف بڑھی۔

“**Hañ**. Chalo phir jaldi nikalte haiñ.” Zara fauran tayyar ho gai aur front seat ki taraf barhi.)

“**Evet**. Haydi hemen çıkalım.” Zara hemen hazır oldu ve ön koltuğa doğru ilerledi.

خیر، تم کہیں جا رہی تھیں؟" زارا چہرے پر دوبارہ بشاشت لاتے ہوئے پوچھنے لگی۔ (Ahmad, 2017: 7)

“**Khair**, tum kahiñ ja rahi thiñ?” Zara chehre par dobarah bashashat late hue poochne lagi.)

“**Peki**, sen bir yere mi gidiyordun?” Zara yüzüne tekrar neşeli ifade getirerek sormaya başladı.

"تھوڑی دیر پہلے کیا کہا تم نے؟"

"کچھ نہیں۔"

“Thori der pahle kya kaha tumne?”

“**Kuch nahiñ.**”)

“Ne dedin az önce?”

“**Hiç.**”

"یہ تم نے کیا ہے؟"

"نہیں نہیں! میں نے نہیں کیا ہے۔"

(“Yeh tumne kiya hai?”

“**Nahiñ nahiñ!** maine nahiñ kiya hai.”)

“Bunu sen mi yaptın?”

“**Hayır hayır!** ben yapmadım.”

Bu ünlemler Türkçe ile Urduçada cevap verme, onaylama, kabullenme, red, inkâr gibi işlevleri karşılamaktadır.

SONUÇ

Pakistan'ın resmi dili Urduca Hindistan'da da büyük oranda konuşulur. Peygamberimiz Hz. Muhammed'in yaşadığı dönemden başlayarak Müslüman Araplar ilk başta Hindistan'ın Malabar sahiline gelirler, daha sonra İran'ı ele geçirdikten sonra 711 yılında Muhammed b. Kasım'ın komutanlığı altındaki Arap askerleri Pakistan'ın Sindh topraklarını ele geçirir. Bu toprakların ele geçirilmesi Gazneliler'in Hindistan'a akın etmesinden çok önce gerçekleşir. Adı geçen topraklarda Urdu dilinin ortaya çıkıp çıkmadığı ve gelişip gelişmediği konusunda net bir bilgi yoktur. Tam tersine bu zaman diliminde, Sindh topraklarında meydana gelerek günümüzde de kullanılan ve aynı zamanda Arapçanın büyük etkisinde de kalan Sindh dili gelişimini devam ettirmiştir. Urducaya ilişkin rastlanılan ilk kanıtlar ise Gazneli'nin hükümdarı Gazneli Mahmut'un Pencap kentini fethetmesinden sonraki dönemde karşımıza çıkar. Urduca yapı bakımından Farsça ve Arapça gibi çekimli bir dildir.

Dilbilgisel anlamlı birimlerle ilgili dilbilimcilerin farklı görüşleri vardır. Birçok dilde evrensel dil birimleri dışında dilbilgisel anlamlı birimler farklı biçimlerde de olsa varlık gösterir. Bu çalışmada Urduca ve Türkçedeki dilbilgisel anlamlı birimler metin aracılığıyla karşılaştırılmış, anlam ve görev bakımından birbiriyle örtüşen birçok dilbilgisel anlamlı birim tespit edilmiştir.

Türkçe ile Urduca arasındaki dilbilgisel anlamlı birimler karşılaştırıldığında şu benzerliklere ulaşılmıştır:

Edatlar karşılaştırıldığında iki dil arasında anlam ve görev bakımından benzerlikler olduğu görülmüştür. “Aitlik ve ilgili olma”, “benzerlik, tıpkılık, denklik”, “başkalık”, “beraberlik veya vasıta”, “miktar ve derece”, “uygunluk, denklik ve nispet”, “sebep, maksat, gaye, hedef”, “karşılık, karşılaştırmak, zıtlık”, “yön gösterme”, “öncelik, sonralık ve zaman”, “sınırlandırma” gibi işlevlerde kullanılan edatlar Türkçe ve Urduçada gerek söz dizimindeki yerleri gerek anlam ve görevleri bakımından önemli ölçüde benzerlik gösterir. Bu edatlardan bazıları şöyledir: جیسا (jaisa): gibi, پہلے (pahle): önce, بعد (baad): sonra, سوا (siva): başka, علاوہ (alawah): dışında, سے (se): ile, لیے (liye): için باوجود (bawajood): rağmen vs.

Urduca ve Türkçede, Farsça ve Arapçanın etkisiyle bağlaçlar açısından da benzerlikler bulunur. Bazı bağlaçlar görev ve anlam bakımından hemen hemen aynıdır. Bağlaçların her iki dilde de sıralama, denkleştirme, karşılaştırma, seçme,

pekiştirme, nöbetleşme, zıtlık, açıklama, üsteleme, istek, benzerlik, beraberlik, teklif, kabullenme, tercih, özetleme gibi işlevleri tespit edilmiştir. اور (aur): ve, ساتھ (sath): ile, یا (ya): ya da, یا, بھی (bhi): dA, کبھی...کبھی (kabhi...kabhi): bazen...bazen, کوی...کوی (koi...koi): kimi...kimi, ایک...ایک (ek...ek): bir...biri, لیکن (lekin): ama, لہٰکن, باوجود (bawajood): ragmen vs.

Urducada ünlem ifade eden kelimelerin çok fazla olmadığı bilinmektedir. Türkçede çeşitli duyguların ifadesinde, iletişim bağlamında bazı söz edimlerinde ve doğadaki seslerin taklit edilmesi yoluyla bir çok ünlemin varlığı söz konusudur. Ancak iki dil arasında şaşkınlık, üzüntü, acıma, acı duyma, takdir etme, istek, arzu bildirme, seslenme veya hitap etme, cevap verme, onaylama, kabullenme, red, inkâr, gizleme gibi ortak işlevli bazı ünlemler tespit edilmiştir: اے لڑکے (ay larke): Ey çocuk!, اوہ (oh): ya, انشاء اللہ (inshallah): inşallah vs.

Dil tipolojisi dillerin ses, söz dizimi ve biçimsel açıdan neden farklılaştığı ve benzeştiği üzerinde durur. Söz dizimsel tipoloji daha çok Ö, N ve Y'in birbirine göre olan konumu üzerine yoğunlaşır. Ayrıca edatların kullanımı, sıfatın isme göre konumu da söz dizimsel tipolojinin araştırma konusudur. Bir dilin sahip olduğu en yaygın diziliş o dilin temel sözcük dizilimidir (Yılmaz, 2016: 7).

Türkçede cümleler ÖZNE / NESNE / YÜKLEM dizilimindedir. Urducanın da söz dizimi özelliğinin çoğunlukla Türkçeyle aynı olduğu görülür. Buradan hareketle iki dildeki dilbilgisel anlamlı birimlerin söz dizimindeki yerleri çoğunlukla aynıdır. Ayrıca çalışma sırasında Türkçede söz diziminin sunduğu esnek / oynak dizim Urducada da gözlenmiştir.

Urducada Farsçanın ve Arapçanın etkisinden dolayı bazı Farsça, Arapça edat ve bağlaçlar görülür. Bu iki dilin belli bir dönem etkisi altında kalan Türkçede de Farsça ve Arapça kökenli dilbilgisel anlamlı birimler bulunur. Urduca ve Türkçenin tarihteki etkileşimleri söz varlığı ve söz dizimi açısından ortaklıklara işaret eder. Bu çalışma, iki dil arasındaki dilbilgisel anlamlı birimlerin ortaklıklarını sunar. İki dil arasındaki biçimsel ve söz dizimsel birimlerin karşılaştırmasına dayalı çalışmaların yetersiz olduğu ve yapılacak bu tür çalışmaların alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abdulahak, M. (1981). *Urdu Sarf-o- Nahv*. Nai Dilli: Ancuman-i Tarakki Urdu.
- Ahmad, N. (2017). *Jannat Ke Pattay*. Lahaur: Ilm-o Irfan Publishers.
- Ahter, S. (2003). *Urdu Adab Kee Mukhtasar Tareen Tarekh*. New-Delhi: Aakif Book Depot Yay.
- Aksan, D. (2015). *Her Yönüyle Dil*. Ankara: TDK Yay.
- Ali Han, Zeyb-un Nisa (2004). *Urdu-Farsi Zarb-ul Misal*. Pakistan: Muktedirah Kaumi Zaban.
- Ali, M. (1941). *Qawaid Urdu Jadeed*. Agra: Agra Akhbar Press.
- Atabay, N.- Özel S.- Kutluk İ. (2003), *Sözcük Türleri*, İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Atalay, B. (1998). *Divanü Lûgat-İt-Türk I*. Ankara: TDK Yay.
- Aydın, M. (2014). *Dilbilim El Kitabı*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yay.
- Bilgegil, K. (1984). *Türkçe Dilbilgisi*. İstanbul: Dergâh Yay.
- Bilik, N. (2017). Türkçe-Urdu Dili Arasındaki Kültürel ve Lenguistik Bağlantılar.
- Bilik, Nuriye-Özdemir, N. (2012). *Urdu Cannevalon ke liye Turki Gareymar*. Konya: Aybil Yay.
- Bulgur, D. (1999). “Urdu Dili'nin Menşei Meselesi Ve Tarihi Gelişim Süreci” *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 13, 381-389.
- Çürük, Y. (2021). Sözcüklerin Sınıflandırılmasında Kullanılan Ölçütler ve Sınıflandırmaya Hermeneutik Yaklaşım. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. C. 23, S. 1. 371-389.
- Dean, J. (2012). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Kabalcı Yay.
- Demirci, K. (2017). *Kelime Bilgisi El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ergin, M. (2019). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yay.
- Gencan, T. N., (1979), *Dilbilgisi* (Gözden Geçirilmiş 4. Baskı), Ankara: TDK Yay., Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Graham Bailey, T. (1930). “Urdu: The Name and the Language” *JSAR*. 391-392.
- Grönbech, K. (2000), *Türkçenin Yapısı* (Çev. Mehmet Akalın), Ankara: TDK Yay.
- Haidari, Mohamed Akbar Khan (1932). *The Munshi*. Delhi: Haidaris Oriental Book Depot, Akbar Manzil
- Hakim, M. (2019). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Türkçe-Urduca Karşılaştırmalı Zaman Yapıları*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Hamid, A. (2006). *Türkçe ve Urduca'daki Ortak Kelimeler*. New-Delhi: Shahid Yay.
- Hengirmen, M. (2006). *Türkçe Temel Dilbilgisi*. Ankara: Başkent Repro.
- Hussain, I. (1952). *Gali Kooche*. Lahaur: Shaheen Publishers.
- Hussain, I. (1977). *Shehr-e Afsos*. Lahaur: Karvañ Press.
- Hussain, I. (1981). *Kachuve*. Lahaur: Shirkat Printing Press.
- Hussain, I. (1992). *Gini Chuni Kahaniyañ*. Delhi: Wakas Publishing House.

- Hussain, I. (1993). *Akhri Aadmi*. Delhi: Educational Publishing House
- Hyder, Q. (1979). *Sitaron Se Aage*. Lahaur: Bakhtiyar Printers.
- İbrahim, M. (1981). *Cadeed Urdu Qawaid*. Allahabad: Ram Narayan Lal Beni Madhav (publisher).
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yay.
- Karabacak, E. (2002). *Bergamalı Kadri Müyessiretü'l Ulûm*. Ankara: TDK Yay.
- Kıran, Z. (2001), *Dilbilime Giriş*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yay.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK Yay.
- Toker, H. (2011). “Urdu Dili Ve Edebiyatında “Turk” Ve “Turkı” Kelimelerinin Kullnımına Dair”. *Şarkiyat Mecuması* 0. 71-97.
- Toker, H. (2012). “Urduca Pakistan’ın Resmî ve Millî Dili”. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C 42 170-172). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Türkmen, E. (1985). Türkçe İle Urduca Arasındaki İlişkiler. *TDK Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi*, 397, 25-37.
- Yaylagül, Ö. (2015). *Göstergebilim ve Dilbilim*. Ankara: Hece Yay.
- Yılmaz, E. (2016). “Türkçenin Tipolojisi”. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kuramlar, Yöntemler, Beceriler ve Uygulamalar*, Ed. F.Yıldırım, B.Tüfekçioğlu, s.1-15, Ankara: Pegem Akademi

ÖZGEÇMİŞ

Ortaokul ve liseyi Hindistan'ın Sitapur şehrinin Khairabad Kasabasında Khairabad'da tamamladı. 2016 yılında New-Delhi'deki Jamia Millia İslamia Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 2019'da başarıyla mezun oldu.

2018 yılında Yunus Emre Entitüsünün Yaz Okulu Programını kazanıp bir ay için Türkiye'ye geldi ve Hacettepe Üniversitesinde eğitim gördü. 2019 yılında yüksek lisans bursu için Türkiye Bursları tarafından seçilip Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yeni Türk Dili Yüksek Lisans Programı'na kabul edildi. İyi derecede İngilizce, Urduca, Hintçe ve Türkçe bilmektedir. Temel ilgi alanı edebiyat, yabancı dil ve spordur. 15/09/2021

ORCID ID: 0000-0002-5212-3526

